

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Mimar Sinan

Karolína Ličková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Mimar Sinan

Karolína Ličková

Vedoucí práce:

Mgr. Slavomír Haberajter

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny jsem uvedla v seznamu použitých zdrojů.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Slavomíru Haberajterovi za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vedení mé bakalářské práce.

OBSAH

1 ÚVOD.....	6
1.1 Poznámky k výslovnosti.....	8
2 ŽIVOT MIMARA SINANA.....	9
2.1 Sinanovo působení.....	11
3 SINANOVA INSPIRACE.....	14
4 KÜLLIYE.....	16
5 VÝVOJ KLASICKÉ OSMANSKÉ ARCHITEKTURY.....	20
5.1 Předklasické období (1540-1555).....	20
5.1.1 Haseki Hürrem Sultan külliye / Fatih, Istanbul.....	20
5.1.2 Mihrimah Sultan külliye / Üsküdar, Istanbul.....	21
5.1.3 Princova mešita (Mešita Şehzade) a külliye / Fatih, Istanbul.....	21
5.2 Klasické období (1555-1570).....	24
5.2.1 Mihrimah Sultan külliye / Edirnekapi, Istanbul.....	24
5.2.2 Sulejmanova külliye / Fatih, Istanbul.....	25
5.3 Meziobdobí experimentů.....	29
5.3.1 Mešita Sinana Paši / Beşiktaş, Istanbul.....	29
5.3.2 Kara Ahmed Paša külliye / Topkapi, Istanbul.....	29
5.3.3 Mehmed Paša Sokolovič külliye / Kadirga, Istanbul.....	30
5.3.4 Mešita Rüstema Paši / Tahtakale, Istanbul.....	30
5.4 Post-klasické období (1570-1585).....	31
5.4.1 Mešita Pijaliho Paši / Kasimpaša, Istanbul.....	31
5.4.2 Mešita Mehmeda Paši Sokoloviče / Azakapi, Istanbul.....	32
5.4.3 Kilič Ali Paša külliye / Tophane, Istanbul.....	33
5.4.4 Zal Mahmud Paša külliye / Eyup, Istanbul.....	33
5.4.5 Şemsi Ahmed Paša külliye / Üsküdar, Istanbul.....	34
5.4.6 Selimova mešita / Edirne.....	34
6 ZÁVĚR.....	38
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ.....	39
8 RESUMÉ.....	43
9 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	44

1 ÚVOD

Architektura šestnáctého století je úzce spjata s nejslavnějším architektem tohoto období, Mimar Sinanem, který v letech 1538-1588 zastával pozici hlavního architekta Osmanské říše. Byl to velice produktivní stavitel s mimořádnými schopnostmi. Sinan v té době nejen navrhoval a stavěl, ale také byl zodpovědný za celkové řízení a kontrolu veškeré architektonické činnosti. Zrekonstruoval mnoho významných historických památek, vybudoval vodovodní systém města, navrhl a postavil mosty pro bezpečný průchod přes jezera a řeky. Velké komplexy budov, které navrhoval uvnitř i mimo město, především Istanbulu, jsou důležitými ukazateli rozvoje měst během šestnáctého století.

Počínaje byzantským chrámem jako modelem, Sinan přizpůsobil návrhy mešit tak, aby vyhověl, potřebám muslimů, kteří vyžadují velké a otevřené prostory pro společnou modlitbu. Strukturální experimenty, zejména s klenutou formou, dosáhly vrcholu v roce 1575, kdy Mimar Sinan dokončil mistrovské dílo, Selimovu mešitu v Edirne, které je považováno za vrchol osmanské architektury a za jedno z nevýznamnějších děl světové architektury vůbec.

Toto téma jsem si zvolila zejména pro svůj osobní zájem o islámské umění, ale zvláště o architekturu, zejména osmanskou. Většinu mešit jsem sama navštívila během svého pobytu v Istanbulu v srpnu a září 2017, a tak využívám i vlastní obrazové materiály, je jich však méně, poněvadž nejsou zcela použitelné vzhledem ke kvalitě fotografií. Budu tedy využívat internetových zdrojů, které poskytují kvalitnější obrazové materiály.

Cílem této bakalářské práce je analyzovat strukturní změny mešit v souvislosti s pozdějšími pracemi Sinana, a tak poskytnout detailnější pohled na klasickou osmanskou architekturu a její vývoj. Současně se chci částečně zabývat historickým kontextem mešit s důrazem na jejich zakladatele a ve stručnosti také na Sinanův život.

Vývoj Sinanovy architektonické práce je rozdělen do tří hlavních období; před-klasické období (1540-1555), klasické (1555-1570) a post-klasické (1570-1580). Těmto obdobím se budu jednotlivě věnovat ve čtyřech kapitolách, kde

čtenáře seznámím s mešitami a jejich strukturními změnami, typickými pro jednotlivá období, které vyvrcholily v jedné imperiální stavbě, která je rozsáhleji popsána na konci každé kapitoly.

Při zpracování své bakalářské práce jsem čerpala výlučně z cizojazyčné literatury, psané anglicky a turecky. Bakalářská práce je vypracovaná zejména na základě sekundárních zdrojů, které jsou pečlivě zhodnoceny.

1.1 Poznámky k výslovnosti

Turecká slova a vlastní jména, kromě již v češtině obecně zažitých slov jako *paša*, jsou přepisována s použitím transkripčního úzu platného v současné turečtině:

c = dž (cami [džami])

ç = č

ş = š

ğ = prodlužuje předchozí samohlásku nebo se čte jako "j" po samohláskách a, i, o u

j = ž

ü = jako německé „ü“

ö = jako německé „ö“

y = j

ı = je blízká výslovnosti anglického neurčitého členu /ə/.

Transkripce je zvolena tehdy, jedná-li se o slovo, které není v českém prostředí rozšířené v jiném přepisu. Například se slovy *madrasa*, *karavansaraj*, *paša* se lze běžně setkat a v těchto případech ponechávám zažitou transkripci. Při tvorbě tohoto přehledu jsem přihlížela k definici jednotlivých hlásek, která je uvedena v knize HITZEL, Frédéric. *Osmanská říše 15.-18. století*.

2 ŽIVOT MIMARA SINANA

Sinan, původně Yüsüf,¹ se narodil do křesťanské rodiny v období let 1489-1491 na vesnici Ağırnas v provincii Kayseri ve střední Anatolii.² Jeho otec byl kameník a truhlář. O jeho původu víme velmi málo, ačkoli existuje několik zpráv o jeho životě a výstavbách. Konkrétně *Tezkiret-ül Ebniye*, napsaný jeho přítelem Mustafou Sai Çelebim a psaný v první osobě, jakoby to psal sám Sinan, *Tezkiret-ül Bünyan*, také napsán Mustafou Sai Çelebim, *Tühfet-ul Mimarın* jehož autor je neznámý a několik anonymních pojednání známých jako *Adsız Risale*, nám poskytují informace o jeho vojenské a pozdější kariéře, ale o jeho původu a raném mládí zde informace nejsou. Nejpravděpodobněji byl Albánec nebo Srb,³ ale není vyloučen ani arménský, řecký či rakouský původ.⁴

Byl odveden do Istanbulu, kvůli *devşirme* (daň krve) za vlády sultána Selima I. (1512-1520). *Devşirme* byla povinná pro nemuslimské obyvatelstvo Osmanské říše a byla organizována jednou za sedm let. Mladí chlapci, ve věku od osmi do dvaceti dvou let, byli umístěni do vojenské služby. Tito mladíci konvertovali k islámu, dostali vzdělání a výcvik v duchu armády, učili se osmanskou turečtinu a stali se z nich janičáři, neboli příslušníci elitní pěchotní jednotky, kteří tvořili jádro armády. Bylo velmi nepravděpodobné, že by se odvedení chlapci znovu setkali se svými rodinami. Pokud syn nebyl velmi úspěšný v kariéře a rodina byla chudá, byl veškerý kontakt ztracen, ale pro některé rodiny se odevzdání syna stalo výhodným, protože viděli příležitost kariérního úspěchu jejich potomka a zajištění slušného živobytí. Tento nábor způsoboval mnoho rozhořčení, ale spíše z důvodu, že systém zbavoval provincie nejlepších mužů. Náborový důstojník totiž vyhledával ty, kteří byli nejzdravější, nejinteligentnější a nejlepší. Toto byl velmi promyšlený tah osmanské vlády, neboť takto snížil možnost nepokojů a povstání v nemuslimských oblastech, protože je zbavil jejich přirozených vůdců. Za vlády sultána Mehmeda II. Dobyvatele došlo ke změnám a mladí byli rekrutováni nejen pro povinnost v armádě. Mehmed II. Dobyvatel založil školu, přímo ve svém paláci, pro vzdělání ve státních službách. Pokud tedy měli

¹ YERASIMOS, 2002, s. 36.

² KURAN, 1986, s. 17.

³ VOGT-GÖKNİL, 1965, s. 96.

⁴ SÖZEN, 1988, s. 15.

dostatečný intelekt, mohli doufat, že budou vzděláváni v různých oborech a dosáhnout tak vysokých pozic. Ostatním byla přiřazena fyzická práce, či byli přiděleni na pomoc různým mistrům. Běžně byli posíláni do Anatólie, aby pracovali pro statkáře.⁵

Co se týče Sinana, musel být velmi nadaný, protože vzdělání v oboru architektury bylo poskytováno pouze privilegovaným, kteří již byli vzděláváni ve specializované dvorní škole. Ale oblast Kayseri, odkud Mimar Sinan pocházel, se pyšnila nejlepšími kameníky a tesaři z celé Anatólie a Sinan je již od útlého věku následoval a učil se.⁶ Poté co byl odveden do Istanbulu, rozvíjel své dovednosti díky své dlouholeté službě jako člen janičárů, kde působil jako vojenský inženýr a zdokonaloval tak své konstrukční schopnosti. Později byl vzděláván jako tesař u velkovezíra Pargalího Ibrahima Paši a v tomto období přijal Islám a osvojil si jméno Sinan.⁷ Až do roku 1538, než byl jmenován hlavním architektem, vedl velmi aktivní vojenskou kariéru a účastnil se několika válečných kampaní. Všechny výboje mu daly možnost seznámit se z různými architektonickými styly, jak západu tak východu.⁸ Nejprve se participoval při obléhání Bělehradu (1521) a o rok později byl členem armády, která dobyla ostrov Rhodos (1522), což mu dalo příležitost setkat se budovami v pozdně gotickém stylu. Jako člen dvorní kavalérie působil v bitvě u Moháče (1526). O tři roky později byl u prvního obléhání Vídně (1529) a nedlouho poté doprovázel sultána Sulejmana I. při jeho prvním válečném tažení na Irák (1534-1535), kde Sinan dokázal své efektivní dovednosti při přechodu jezera Van, když sestrojil trajekty, díky kterým se armáda dostala na druhý břeh jezera. V roce 1537 se zúčastnil expedice na ostrov Korfu a roku 1543 obléhání města Ostřihom.⁹ Sinanovy stavební činnosti související s válkou, například most ve městě Osijek, dunajský most v tehdejší Valašském knížectví, most přes řeku Prut a podpora velkovezíra Lütfiho Paši, ho v roce 1539 dostala na pozici hlavního architekta Osmanské říše.¹⁰

Zemřel v roce 1588 ve věku téměř sta let v Istanbulu a jeho hrob se nachází v Sulejmanově komplexu.¹¹

⁵ GOODWIN, 1992, s. 15.

⁶ AKSAY, 2009, s. 16.

⁷ GOODWIN, 1992, s. 199.

⁸ SÖZEN, 1988, s. 22.

⁹ REFIK, 1931, s. 16.

¹⁰ GOODWIN, 1992, s. 200.

¹¹ EGLI, 2009, s. 32.

2.1 Sinanovo působení

Kariéra Sinana začala za velmi příznivých podmínek, protože Osmanská říše byla na vrcholu své politické, hospodářské a ekonomické moci. Během produktivních padesáti let, co byl architektem, sloužil třem sultánům: Sulejmanovi Nádhernému, Selimovi II. a Muradovi III.¹² Během vlády sultána Selima I. (1512-1520) oblast Sýrie, Egypta a západní pobřeží Arabského poloostrova se svatými městy Mekkou a Medinou, byly připojeny k říši.¹³ Selimův nástupce sultán Sulejmán Nádherný rozšířil během své šestačtyřicetileté vlády Osmanskou říši o území v severní Africe, dobyl Bagdád a zejména soustředil své výboje do Evropy, kde ovládl Uhry a dostal se až k Vídni.¹⁴

Zchátralá nebo neexistující infrastruktura dobytého, rozsáhlého území a úplná absence muslimských budov, vyžadovala spoustu inženýrské práce, ale díky talentu a pile Sinana byl tento problém překonán a jeho práce vyzdvihly Osmanskou říši.¹⁵

Mimar Sinan vystavěl 107 velkých pátečních mešit (*cami*),¹⁶ 52 malých mešit (*mescit*)¹⁷, 45 mauzoleí (*türbe*), 74 madras, 11 *mekteb*, 7 dervíšských konventů (*tekke*), 22 veřejných stravoven (*imaret*), 3 nemocnice (*darülşifa*), 9 mostů, 21 karavansarajů, 43 *sarajů*,¹⁸ 7 vodních kanálů, 8 sklepení, 56 veřejných lázní (*hamam*) a mnoho dalších. Podle *Tezkiret-ül Bünyan*, *Tezkiret-ül Ebniye a Tühfet-ül Mimarın*, bylo Sinanem postaveno dohromady 477 budov.¹⁹

Pro sultána Sulejmana I. a celou jeho rodinu bylo postaveno celkem 47 budov, z toho pět komplexů (*külliyeye*), ale pokud počítáme všechny stavby postavené v období vlády Sulejmana I. (1520-1566) číslo vzroste na 71, především díky stavební aktivitě pro velkovezíra Rüstema Pašu a jeho bratra Sinana Pašu. Ale zaručeně největším klientem Sinana byl velkovezír Mehmed Paša Sokolovič, který si sám nechal vystavět 30 budov.

¹² AKSAY, 2009, s. 20-21.

¹³ YÜREKLI, 2012, s. 94.

¹⁴ TAMTÉŽ, s.136.

¹⁵ GOODWIN, 1992, s. 200.

¹⁶ Též shromažďovací mešita; sloužila ke shromáždění všech mužských obyvatel obce o pátečním polední k pravidelné páteční modlitbě.

¹⁷ V každé čtvrti města, určená pro běžné denní modlitby.

¹⁸ *Saray*, z turečtiny; zámek, palác, ústředí sultána nebo některého významného politického činitele.

¹⁹ YERASIMOS, 2002, s. 36.

Ze zeměpisného hlediska se jeho práce táhly přes většinu oblasti Osmanské říše, například mešita vezíra Hüsreva Paši v Aleppu, mešita sultána Sulejmana v Damašku, mešita velkovezíra Mehmeda Paši Sokoloviče ve městě Sofii a v Hercegovině, nebo jeho palác v Sarajevu a mešita Mustafa Paši v Budapešti.²⁰

Mimar Sinan se nezabýval jen výstavbou nových konstrukcí, ale také rekonstruoval historické budovy. Největší úsilí vynaložil při rekonstrukci Hagie Sofie, kdy v roce 1573 vyztužil a zpevnil stěny, které podpírají kopuli a tímto zajistil, že Hagia Sofia vydržela ve své původní podobě až do dnes.²¹

Byl také vynikajícím odborníkem na urbanismus, hlavně města Istanbulu. Jeho konstrukce vytvářejí harmonii mezi architekturou a krajinou. Výběr místa, velikost a postavení budov vytváří neobyčejný obraz města. Velkolepé klenuté stavební komplexy byly distribuovány tak, aby obsadily klíčové oblasti, kde by mohly mít fyzicky i esteticky dominantní postavení. Tyto komplexy a paláce neměly jenom fyzický a estetický rozsah, ale i společenský a politický. Tvořily se tak nová městská prostředí a to *mahalle*, neboli okresy. Tímto byl každý komplex využíván jako funkční centrum každého okresu.²² Například Mehmed II. Dobyvatel požadoval, aby každý z jeho vezírů převzal okres v Istanbulu a vyvinul ho. Velkovezír Mahmud Paša a další tak nechali vystavět vkusné *külliyeye* jak ve městě tak i na hranicích.²³

Dalším Sinanovým přínosem pro město byla výstavba tří padesát kilometrů dlouhých vodovodů: Taslimusellim vedoucí do Edirne a je stále částečně funkční; Sulejmanije, který není již funkční, ale byl největší, shromažďoval okolo tisíc kubíku vody denně ze dvou různých zdrojů a končil ve fontáně na nádvoří Sulejmanovy mešity. Dále vodovod Kırkçeşme vedoucí do Istanbulu a který se stále používá. Vystavěl síť akvaduktů a tunelů, které zásobovali veškeré budovy, paláce a množství fontán nejméně po dobu čtyř století.²⁴

Sinanovy budovy vydržely mnoho velkých zemětřesení, protože podnikl všechny druhy opatření. Například v základně Sulejmanovy mešity použil speciální

²⁰ GÜNAY, 2006, s. 48.

²¹ NECİPOĞLU, 1993, s. 171.

²² KORTAN, 1987, s. 97.

²³ GOODWIN, 1992, s. 145.

²⁴ SAATÇI, 2017, s. 252.

cement, který má absorbovat zemětřesné vlny a také využíval opláštění olovem, které sloužilo jako tlumící vrstva, což používají konstruktéři i dnes.

Rovněž se zaměřil na ochranu základny budovy před vlhkostí a začal využívat kanalizační systém pod budovami, známý jako drenáž. Zřídil také několik kanálů pro cirkulaci vzduchu a tak odstranil vlhkost z vnitřku budovy a zajistil rovnováhu teplého a studeného vzduchu.²⁵

Kromě staveb, Sinan zanechal po sobě řadu významných architektů, které vyučil. Mezi jeho žáky patřili například Ahmed Aga (Mešita sultána Ahmeda, Istanbul 1616), Davud Aga (Nová mešita, Istanbul 1665) a jeho nejoblíbenější žák Jusuf, který se stal architektem Akbara Velikého v Mughalské říši, kde se podílel na velkolepých stavbách ve městech Láhaur, Dílí a Ágra.²⁶

²⁵ CANSEVER, 2005, s. 146.

²⁶ KUBAN, 2016, s. 245.

3 SINANOVA INSPIRACE

Sinan čelil pěti klíčovými kategoriím budov, které si zasloužily jeho respekt a také byly výzvou je architektonicky překonat. Mezi první a nejdůležitější kategorií staveb patří Hagia Sofia a mešita Bajezida II. (1501-1505),²⁷ jejíž architekt Hayrettin použil jako směrnici byzantskou památku.²⁸ Hagia Sofia (532-537)²⁹ je původně byzantský křesťanský chrám, největší jaký byl kdy v časném křesťanském světě postaven. Je charakterizovaná jedinečnou geometrickou propracovaností, obrovským vnitřním prostorem pokrytý mohutnou kopulí. V roce 1453 po dobytí Konstantinopole Mehmedem II. Dobyvatelem, byla předělána na mešitu. Brzy k ní byly přistavěny minarety a veškeré muslimské doplňky jako mihráb, minbar a obrovské disky s arabskými nápisy. Křesťanské mozaiky byly zakryty.³⁰

Druhou kategorií byly mnoho kopulové mešity Zincirlikuyu v Istanbulu (1500) a Velká mešita v Burse (Ulu Cami, 1399).³¹ Zincirkuyu má šest stejně velkých kupolí ve dvou řadách po třech a Ulu Cami má celkem dvacet kupolí uspořádaných v pěti řadách po čtyřech.³²

Třetí klíčovou prací byla mešita Üç Şerefeli v Edirne (1447),³³ kde se poprvé na mešitě objevuje centrální kupole, která má šestiúhelníkovou podstavu; je podepřena šesti velmi mohutnými pilíři, kdy čtyři jsou zapuštěny do stěny a dva stojí volně v prostoru. Vlevo i vpravo od centrální kopule jsou dvě menší kopule, které nemají podpěrnou funkci centrální kopule, ale pouze rozšiřují prostor.³⁴

Čtvrtou byla imperiální mešita Fatih (1462-1470), která byla postavena v Istanbulu na pokyn Mehmeda II. Dobyvatele.³⁵ Má obdélníkovou modlitební halu důmyslně zastřešenou centrální kopulí, která je na východě podepřena polokopulí se stejným poloměrem a v ostatních směrech je podepřena stejně malými

²⁷ Viz obr. 1 v obrazové příloze.

²⁸ ÖZER, 1987, s. 146.

²⁹ Viz obr. 2 v obrazové příloze.

³⁰ PARKYN, 2003, s. 21.

³¹ ÖZER, 1987, s. 146. Viz obr. 3 v obrazové příloze.

³² KUBAN, 2016, s. 135.

³³ ÖZER, 1987, s. 148. Viz obr. 4 v obrazové příloze.

³⁴ KURAN, 1968, s. 88.

³⁵ ÖZER, 1987, s. 149.

kopulemi.³⁶

A poslední klíčovou budovou je kostel svatého Sergiuse a Bakchuse (527-536), též známou jako Malá Hagia Sofia, kdy kupole drží na osmiúhelníkové opěrné soustavě.

Sinan se inspiroval a samozřejmě si vypůjčil prvky z těchto klíčových budov postavených před ním, ale podařilo se mu vytvořit nové kompozice a variace z těchto prvků.³⁷

³⁶ KURAN, 1968, s. 90. Viz obr. 5 v obrazové příloze.

³⁷ ÖZER, 1987, s. 149.

4 KÜLLIYE

V mnoha případech byly mešity uprostřed komplexu budov neboli *külliyyi*. Je to specifická osmanská praxe vycházející z islámské tradice, kdy mešita nebyla využívána jen k vykonání modlitby, ale také jako místo pro vzdělávání, stravování či přístřeší pro chudé. *Külliye* byly financovány z *vakıf* (islámská náboženská nadace) a nechávali je vystavět sultáni, členové sultánské rodiny a velkovezíři.³⁸

Dvěma klíčovými součástmi rané *külliye* z 14. a 15. století byly mešita a madrasa (islámská náboženská vzdělávací instituce). Několik větších komplexů, založené sultány a velkovezíři, byly obohaceny o *imaret* (veřejná stravovna pro poutníky a pro chudé). Během šestnáctého století se struktury *külliyyi* významně rozšířily o *darülkurra* (specializovaná madrasa pro studium koránu), *darülhadis* (specializovaná madrasa pro studium hadísů), *mekteb* (islámská základní škola), *hamam* (veřejné lázně), karavansaraje, *darülşifa* (nemocnice) a *türbe* (hrobky), která je jen doplňková.

Hamam byl většinou odsunut do rohu komplexu a komerční budovy jako obchody byly všeobecně lokalizovány v centrální čtvrti, aby byly vynášeny velké příjmy pro komplex.³⁹

V *külliyyích* postavených před Sinanem, například Üç Şerefeli v Edirne (1447), se dvě madrasy nacházely vedle sebe východně od mešity a v komplexu Ishaka Paši v Inegölu (1482) byla madrasa ve tvaru písmene U a stála před mešitou v ose qibly.⁴⁰ Sinan sestavil několik komplexů podle schématu Ishaka Paši. V komplexu Kara Ahmeda paši (1560) a Mihrimah Sultan v Edirnekapi (1565) úplně spojil mešitu a madrasu tak, že madrasu postavil přímo před nádvoří mešity a studentské buňky madrasy lemují arkádové podloubí, které tvoří nádvoří mešity.⁴¹ V malém Şemsi Paša komplexu (1580) mešitu se sloupovou předsíní na dvou stranách a madrasu ve tvaru písmene L s arkádami, spojil obvodovými zdmi a takto vytvořil nepravidelné nádvoří⁴².

³⁸ KURAN, 1968, s. 145.

³⁹ KURAN, 2012, s. 443.

⁴⁰ KURAN, 1968, s. 146.

⁴¹ Viz obr. 6 v obrazové příloze.

⁴² VOGT-GÖKNIL, 1987, s. 169. Viz obr. 7 v obrazové příloze.

Ve více složkových komplexech, jako například v komplexu Bajezida I. v Burse, je mešita na vrcholku a ostatní budovy jsou postaveny níže a uspořádaný do tvaru půlměsíce okolo mešity. Podle tehdejších spisů se komplex skládal z mešity, madrasy, *darülşify*, *imaretu*, *hamamu* a sultánského pavilonu. *Hamam* se nachází západě, madrasa a *türbe* na severu a *saraj* na východě. Budova *imaretu* se nedochovala, od *darülşify* a *saraje* se dochovala pouze zeď. Dalším více složkovým komplexem v období před Sinanem je komplex Bajezida II. v Edirne, který je ukázněně uspořádaný. Mešita zaujímá centrální polohu s *imaretem* a sklady na jedné straně, a s *darülşifou* a s madrasou na straně druhé, kdy všechny budovy jsou umístěny mezi sebou v pravém úhlu.⁴³ Toto dokonale geometrické uspořádání čerpalo z komplexu Fatih (1463-1471), které určilo obecné principy návrhu sultánských komplexů. Budovy jsou úhledně uspořádány kolem obrovského čtvercového náměstí. Mešita stojí uprostřed tohoto náměstí a hrobky Mehmeda II. Dobývatele a jeho ženy Gülbahar Hatun jsou umístěny za mešitou. Dále na jih je *tabhane* (poskytující ubytování pro cestující), kterou následovala *darülşifa* a *imaret*. Osm madras se rozprostírá ve dvou řadách po čtyřech napravo a nalevo od mešity a mají identický plán. Každá se skládá z devatenácti studentských buněk a jednou učebnou a tvoří tak krásnou zrcadlovou souměrnost komplexu.⁴⁴

Sinanův první komplex Haseki Hürrem Sultan se skládá z madrasy, *mektebu*, *imaretu* a *darülşify*. Rozložení tohoto komplexu je asymetrické a neuspořádané. Budovy jsou orientovány v úplně odlišných osách. Nejenže mešita se nachází v rohu komplexu, ale také stojí samostatně přes cestu od ostatních budov.⁴⁵ Naopak mešita v komplexu Mihrimah Sultan v Üsküdar, má centrální pozici mezi madrasou na východě a karavasarají na západě. V Princově komplexu tvoří mešita a *türbe* skupinu, zatímco madrasa, karavansaraj a *imaret* tvoří paralelní řadu východně od nich.⁴⁶ Nejvíce vyvážený a naprosto symetricky Sinanův je Sulejmanův komplex v Damašku, který byl vybudován ve dvou fázích. V první fázi, která byla dokončena v roce 1554, se postavila mešita, *imaret*, karavansaraj a *tabhane*. V druhé fázi, dokončené v roce 1566 se do komplexu přidala madrasa a *arasta* (řada obchodů). Mešita tvoří krásnou kompozici s

⁴³ KURAN, 2012, s. 445.

⁴⁴ KURAN, 1986, s. 93. Viz obr. 8 v obrazové příloze.

⁴⁵ ASLANOĞLU, 1987, s. 194. Viz obr. 9 v obrazové příloze.

⁴⁶ KURAN, 2012, s. 447. Viz obr. 10 v obrazové příloze.

imaretem na jihu; mešita stojí uprostřed a dvě ramena *imaretu* se nachází vedle mešity z obou stran. Na severu stojí uprostřed *tabhane* a na bocích jsou dva bloky karavansaraje. Dohromady takto tvoří dokonalé pravoúhlé náměstí.⁴⁷ Sulejmanův komplex v Damašku byl navržen jako místo pro poutníky. Bylo zde poskytnuto ubytování a strava. Naopak Sulejmanův komplex v Istanbulu byl plánován především jako centrum vzdělávání. Nachází se zde totiž sedm madras.⁴⁸ S prostorným náměstím, kdy ve středu se nachází mešita, která je obklopena madrasami, je očividné že komplex Sulejmana je silně inspirován komplexem Fatih. Uvnitř zahrady na severu se nachází osmihranné hrobky sultána Sulejmana a jeho manželky Hürrem. Za nimi stojí *darülkurra*. Na západní straně je řada třiceti pěti obchodů, známých jako *Tirjak Bazar*, a nad nimi je *mekteb*, první a druhá madrasa a *darültib* (specializovaná madrasa na výuku medicíny). Na východní straně napříč ulice s *Bakircilar Bazaar*, se nachází třetí a čtvrtá madrasa. Poslední vzdělávací budovou v tomto komplexu *darülhadis*, pojmenována podle známého muftího Ebussuuda Efendiho, se rozkládá v jihovýchodním rohu okrsku. Severní stranu náměstí lemuje *darülşifa*, *imaret*, *tabhane* a karavansaraj.⁴⁹ Dalším pozoruhodným příkladem *külliyeye* je Atik Valide komplex (1583). Jako Sulejmanův komplex v Istanbulu, je Atik Valide komplex také postaven terasovitě na mírném svahu, kdy mešita se nachází na nejvyšším místě. O jednu úroveň níže, okolo nádvoří mešity, jsou tři budovy; madrasa na severu, *tekke* (konvent dervíšů) na východě, *darülkurra* na jihu. Na západní straně přes ulici jsou *imaret*, *tabhane* a *darülşiffa*, každý s vlastním nádvořím. Prostřední nádvoří je spojeno širokým schodištěm k vstupní hale dvoukřídlé karavansaraje.⁵⁰

V Sulejmanově komplexu v Istanbulu, Sinan uspořádal budovy komplexu na různých úrovních do tvaru U, kdežto u komplexu Valide Atik vytvořil sofistikované uspořádání komplexu na svahu, nejen spojením architektury s topografií, ale také vytvořil hierarchický pořádek mezi různými budovami komplexu. Nejnižší se nacházejí zařízení poskytující služby; karavansaraj, *imaret*, *tabhane* a *darülşiffa*, které přesahují vzdělávací (madrasa a *darülkurra*) a náboženské budovy (*tekke*) a mešita je na samotném vrcholu.⁵¹

⁴⁷ NECIPOĞLU, 1986, s. 236. Viz obr. 11 v obrazové příloze.

⁴⁸ KURAN, 1987, s. 135.

⁴⁹ NECIPOĞLU, 1986, s. 236. Viz obr. 12 v obrazové příloze.

⁵⁰ ÖZER, 1987, s. 155. Viz obr. 13 v obrazové příloze.

⁵¹ PINON, 1987, s. 107.

Sinanovy práce jasně poukazovaly na význam a důležitost jednotlivých sfér kulturního života; náboženství vždy na vrcholu, poté státní záležitosti a sociální život. Takto silně centralizovaná podoba komplexu byla zobrazována v každé *külliyi* založené sultány, členy osmanské vládnoucí rodiny nebo velkovezíry během Sinanovy kariéry.⁵²

⁵² KURAN, 2012, s. 450.

5 VÝVOJ KLASICKÉ OSMANSKÉ ARCHITEKTURY

Osmanská architektura se vyvinula ve městech Bursa a Iznik během čtrnáctého století. Raně osmanské budovy vycházely z děl anatolských Seldžuků. Vývoj architektury raného osmanského období dosáhl bodu obratu v druhé polovině patnáctého století, kdy dobytí Istanbulu rozšířilo Osmanům jejich kulturní vyhlídky a projevila se tak změna v architektonickém designu, zejména v konstrukci mešit, ve třech sférách;

1. v prostorové ucelenosti, kdy bylo cílem dosažení nepřerušovaného prostoru pod centrální kupolí
2. v exteriéru, kdy nenáročný vnější vzhled fasády byl nahrazen výraznými kaskádovými fasádami
3. v osově souměrnosti a centralizaci, kdy mešita začala zaujímat středovou polohu na ose *kibla* v komplexech budov⁵³.

5.1 Předklasické období (1540-1555)

5.1.1 Haseki Hürrem Sultan külliye / Fatih, Istanbul

Haseki je první velká mešita, kterou postavil Sinan v tomto období. Výstavba byla nařízená Haseki Hürrem Sultan, manželkou sultána Sulejmana Nádherného a byla dokončena v roce 1538.⁵⁴ V mešitě se odráží tradiční prostorové uspořádání a nevyskytuje se zde žádný inovativní rys. Má jednu kopuli o průměru 11,30 metru, čtvercový půdorys a jeden minaret.⁵⁵ Později, v roce 1612, byla mešita rozšířená o další kopuli na žádost Hasana Beje (správce nadace komplexu Haseki), kvůli rostoucí komunitě, která mešitu navštěvovala. Architekt Şedefkat Aga posunul východní stěnu a přidal kopuli.⁵⁶

Mešita se nachází v *külliyi* spolu s madrasou, *mekteb*, *darülşifou* a *imaretem*. Spolu se sousedním komplexem Bajrama Paši (1635), tvořili významné společenské centrum okrsku Fatih.⁵⁷

⁵³ NECIPOĞLU, 1986, s. 236.

⁵⁴ GÜNAY, 1987, s. 20.

⁵⁵ ÖZER, 1987, s. 155.

⁵⁶ GOODWIN, 1992, s. 205.

⁵⁷ GÜNAY, 1987, s. 20.

5.1.2 Mihrimah Sultan külliye / Üsküdar, Istanbul

U mešity Mihrimah Sultan v Üsküdar (1548-1549), Sinan pracoval s plánem, který použil poprvé a naposledy. Hlavní kopule o průměru 10,70 metru, je obklopena třemi polokopulemi z jihu, východu a západu a ze severu je prostor rozšířen otevřenou sloupovou předsíní s prodlouženou střechou, pod kterou se nachází fontána a vstup do mešity. Kopule je podporována čtyřmi pilíři, z nichž dva jsou velmi masivní a dva jsou zabudovány ve vstupní stěně, která částečně pomáhá nést tíhu kopule.⁵⁸

Výstavba byla nařízena dcerou Sultána Sulejmana, Mihrimah a je součástí *külliye*, která je mistrovsky integrovaná do klesající oblasti směrem k moři a zahrnuje madrasu, *tabhane*, *imaret*, *mekteb* a hrobky, které byly přidány později. *Tabhane* a *imaret* byly zničeny požárem v roce 1722.⁵⁹

5.1.3 Princova mešita (Mešita Şehzade) a külliye / Fatih, Istanbul

Sinan se pokusil o konfrontaci Hagii Sofie a mešity Bajezida II. na jeho první nejvýznamnější mešitě Şehzade ve které dosáhl dokonalé centralizaci a sjednocení prostoru.⁶⁰ Hlavní kopuli podpírají čtyři polokopule a čtyři malé kopule se nacházejí v rozích mešity, čímž se mešita ještě více rozšíří, ale neporuší se prostor. Tímto je úsilí o rozšíření mešity mnohem dokonalejší než v případě mešity Mihrimah. Interiér je stejnorodý, perfektně souměrný a prostor je dokonale centralizovaný. Princova mešita může být považována za nejpokročilejší fázi čtvercové struktury s centrální kopulí obklopenou čtyřmi polokopulemi v tomto období.⁶¹

Princova mešita⁶² byla vystavěna mezi lety 1544-1548 na příkaz sultána Sulejmana, na počest milovaného prince Mehmeda, který zemřel velmi mladý v roce 1543. Byl zabit při návratu do Istanbulu po vítězném tažení na Uhersko. Mehmed, který byl narozen v roce 1521, byl nejstarším ze čtyř synů (Selim, Bajezid, Cihangir) sultána Sulejmana a jeho manželky Haseki Hürrem Sultan. I přesto, že jasným následníkem trůnu, s podporou lidu a janičárů, byl nejstarší princ Mustafa (syn Sulejmana a Máhidevrán), sultán více doufal v Mehmeda. Poté

⁵⁸ GÜNGÖR, 1987, s. 159. Viz obr. 14 v obrazové příloze.

⁵⁹ GÜNAY, 1987, s. 21.

⁶⁰ SÖZEN, 1975, s. 167.

⁶¹ SÖZEN, 1988, s. 22.

⁶² Viz obr. 15 v obrazové příloze.

co se Sulejman dozvěděl o smrti syna truchlil po dobu čtyřiceti dnů.⁶³

Před smrtí prince, bylo místo, kde se vystavěl komplex, součástí starých janičárských síní a princovo mauzoleum bylo vystavěno na místě bývalé knihovny. Sulejman vykoupil tyto síně za použití financí z *muhallefatu*⁶⁴ (majetek, který po sobě zanechal zemřelý člověk)⁶⁵. Oblast se nachází mezi Hipodromovým náměstím a komplexem Fatih a je sevřený z jihu hlavním slavnostním bulvárem Istanbulu známým jako *Divanyolu* a ze severu starým Valenským akvaduktem z římského období. Ze západu na východ je Marmarské moře a Zlatý Roh. Celkově je lokalita přibližně 240 metrů široká od východu k západu a 160 metrů od severu k jihu.⁶⁶

Mešita je umístěná v centru zděného dvora, obklopená zahradami a cestami vedoucími k dalším budovám v rámci komplexu. Je přístupná ze severu, jihu a západu prostřednictvím pěti vchodů. Tři portály vedou do nádvoří mešity a dva do modlitební síně.

Půdorys mešity se skládá z dvou přilehlých čtverců, kdy každá strana měří čtyřicet dva metrů. Západní polovinu půdorysu tvoří čtvercové nádvoří, které lemují arkádová chodba – řada oblouků, které jsou zdobeny bílým a růžovým mramorem, opírající o sloupy na obdélníkových podstavcích. Sloupy jsou postaveny v intervalech, které se rovnají polovině jejich výšky.⁶⁷ Osmiúhelníková kašna ve středu nádvoří byla darována až později Sultánem Muradem IV. (1612-1640).⁶⁸ Ve středu východní stěny nádvoří je portál vedoucí do modlitební síně, doplněný propracovanými *mukarnasy*. Toto nádvoří je pozoruhodné tím, že je otevřené a netvoří ho uzavřené galerie, jako v případech nádvoří před Sinanem. Dva minarety stoupají nad severovýchodním a jihovýchodním rohem nádvoří a jsou přístupné z malých portálů na vnější straně mešity.⁶⁹

Východní půdorys mešity tvoří uzavřená modlitební hala, kterou pokrývá velká centrální kopule s průměrem devatenáct metrů a výškou třicet sedm metrů,

⁶³ GOODWIN, 1992, s. 207.

⁶⁴ NECIPOĞLU, 2005, s. 189.

⁶⁵ *Islam Ansillopedisi* [online].

⁶⁶ ÖZEL, 2011, s. 69.

⁶⁷ GOODWIN, 1992, s. 208.

⁶⁸ NECIPOĞLU, 2005, s. 193. Viz obr. 16 v obrazové příloze.

⁶⁹ GOODWIN, 1992, s. 211.

je ohraničena čtyřmi polokopulemi a podepřena čtyřmi polygonálními pilíři.⁷⁰ Nad úroveň střechy se ze čtyř vnitřních pilířů vynořují čtyři stabilizační věže, které sloužily jako kotvy.⁷¹ Rohy mešity jsou silně zesílené a do každé boční stěny jsou zabudovány podpůrné můstky, které napomáhají nést tíhu kopule a polokopulí. Přímým vlivem Hagie Sofie je použití exedry (půlkruhový vyvýšený prostor) ve spojení s polokopulí, které vizuálně rozšiřují prostor a také pomáhají zabránit pocitu neuceleného interiéru.⁷²

Mešita je z vnějšku tvarovaná jako pyramida. Inovací na exteriéru jsou arkádové galerie na severní a jižní stěně o délce tří metrů, které zakrývají opěry poskytující dodatečnou strukturální podporu centrální kupole.⁷³

Interiér mešity má jednoduchou, ale znamenitou výzdobu. Je převážně z bílého kamene a ve středu kupole a každé polokopule je výzdoba z pestrých iznikových dlaždic⁷⁴ tvořící paprskovité a geometrické tvary. Horní část kleneb je zdobena střídáním červeného a bílého kamene,⁷⁵ aby byla zdůrazněna funkce oblouků, které nesou masivní kupoli. Stěnu mihrábu tvoří velká vitrážová okna a jeho výklenek je zdoben *mukarnasy*.⁷⁶ Zajímavým rysem interiéru jsou mřížkované větrací otvory pod každým okenním křídlem, které se velmi podobají těm v mešitě Ulu Cami, ale zde jsou mnohem více patrnější.⁷⁷

Struktury komplexu⁷⁸

Šest mauzoleí je seskupeno na jihovýchod od mihrábské zdi, která určuje směr *kibla*, zatímco madrasa a karavansaraj se nacházejí severně od mešity. Princovo mauzoleum bylo první stavbou vystavěnou na místě komplexu a je uznáváno jako nejlepší příklad osmanské pohřební architektury. Osmihranné mauzoleum je známé svou bohatou výzdobou z iznikových dlaždic. Dlaždice v odstínech zelené a žluté pokrývají celý prostor, včetně podlah a stropu.⁷⁹ Uvnitř struktury jsou také umístěny hrobky Mehmedovy dcery Hümaşah a jeho bratra

⁷⁰ ÖZER, 1987, s. 146. Viz obr. 17 v obrazové příloze.

⁷¹ SÖZEN, 1988, s. 189.

⁷² ERZEN, 1986, s. 126.

⁷³ GOODWIN, 1992, s. 211.

⁷⁴ Viz obr. 18 v obrazové příloze.

⁷⁵ Viz obr. 19 v obrazové příloze.

⁷⁶ KUBAN, 2016, s. 205. Viz obr. 20 v obrazové příloze.

⁷⁷ SÖZEN, 1988, s. 191.

⁷⁸ Komplex viz obr. 21 v obrazové příloze.

⁷⁹ GOODWIN, 1992, s. 211.

Cihangira. V komplexu se nachází také mauzoleum Fatmy Sultan (1588-89), vnučky Mehmeda, dále Rüstema Paši (1561-1562), prince Mahmuda (1603), Bostanzadeho Mehmeda (1598) a Ibrahima Paši (1603).⁸⁰

V severozápadním rohu komplexu se nachází madrasa, která má obdélníkový půdorys a skládá se z dvaceti studentských buněk uspořádaných kolem otevřeného nádvoří ve kterém se nachází krásná dvanáctihraná kašna. Uprostřed východní stěny se nachází čtvercová učebna, která narušuje pravidelnost madrasy. Madrasa je přístupná ze severu vchodem směrem k akvaduktu Valens nebo třemi vchody podél jižní stěny, která je rovnoběžná s mešitou.⁸¹

Tabhane byla k mešitám připojena až v pozdější době. *Tabhane* komplexu Şehzade je volně stojící konstrukce umístěna na východ od madrasy a severně od mešity a mauzolea. Skládá se z řady klenutých komor, které slouží jako místo pro odpočinek pro zbožné cestující, při krátkých návštěvách mešity. Skládá se z dvou symetrických částí. *Tabhane* sousedí s karavasarájí, která má obdélníkový půdorys a je rozdělena do osmi stejných částí, které jsou pokryty osmi stejnými kopulemi. *Imaret* se skládá z dvou částí a mezi těmito částmi se nachází dvorek. V první části se nacházely tři místnosti, kdy dvě sloužily jako sklady potravin a třetí jako kuchyně. Druhou část tvořila jídelna a za ní další velká kuchyně. Celý *imaret* je zastřešen několika malými kupolemi. Ihned vedle budovy se nachází *mekteb*, což je malá čtvercová konstrukce, která je pokryta jednou kupolí⁸².

5.2 Klasické období (1555-1570)

5.2.1 Mihrimah Sultan külliye / Edirnekapi, Istanbul

Mešita Mihrimah Sultan v Edirnekapi⁸³ (1562-1565) je opět postavena na pokyn dcery sultána Sulejmana Mihrimah.⁸⁴ Tato stavba představuje nejpokročilejší stupeň modelu s jednou kopulí. Celé konstrukci zde dominuje jediná kopule o průměru 20,25 metrů a výšce 35 metrů. Kopule je podepřena čtyřmi masivními pilíři a čtyřmi oblouky.⁸⁵ Jedinečné na této mešitě je, že Sinan pro

⁸⁰ Şehzade Camii Külliyesi. Degisti [online].

⁸¹ SAATÇI, 2016, s. 442.

⁸² TAMTÉŽ, s. 448.

⁸³ Viz obr. 22 v obrazové příloze.

⁸⁴ NECIPOĞLU, 2005, s. 193.

⁸⁵ BAYRAK, 1994, s. 339. Viz obr. 23 v obrazové příloze.

zdůraznění kopule a k optickému rozšíření prostoru využil světlo. Na všech čtyřech tympanonech těsně pod kopulí se nachází tři řady klenutých oken; sedm ve spodní části, pět klenutých a dvě kruhová uprostřed, tři klenutá a dvě kruhová okna nahoře.⁸⁶ Celkový počet oken v mešitě čítá téměř dvě stě.⁸⁷ Uvnitř mešity se nachází mramorový minbar a tradiční mihráb, jehož apsida je zdobena *mukarnasem* a je také z mramoru.⁸⁸

Vnější efekt mešity není tak úspěšný jako interier. Čtyři strany fasády jsou tvořeny pouze čtyřmi oblouky a okny v nich. Ale stěna mihrábu je jedinečně navržena tak, aby byla osvobozena od nosné nebo opěrné funkce kopule. Je součástí komplexu, který zahrnuje *madrasu*, *türbe*, *hamam* a obchody.⁸⁹

5.2.2 Sulejmanova külliye / Fatih, Istanbul

Vývoj ve struktuře a návrhu je zřejmý v symetrii této mešity. Ze severu a z jihu je kopule obklopena polokopulí a na východě a západě je rozšíření nahrazeno třemi menšími kopulemi, kdy prostřední je o něco větší než sousední dvě. Kopule pokrývají prostor podobný tomu, který je pokrytý polokopulemi, ale představují odlehčení struktury a obohacení fasády. To je zvláště zřejmé na východní a západní fasádě, kde složitá kombinace různých obloukových forem a skupin ukazuje záležitost pro fasádní organizaci, která nikdy předtím v osmanské architektuře nenastala.⁹⁰

Sulejmanova mešita⁹¹ byla vystavěna mezi lety 1550 a 1557 v Istanbulu na pokyn Sultána Sulejmana Nádherného. Byl ohromen již postavenou princovou mešitou a tak se rozhodl, že opět nechá Sinana postavit svým jménem mešitu, která by symbolizovala velikost Osmanské říše. Pro Sinana to byla možnost naplnit touhu po vytvoření budovy, která by překonala nádheru byzantské Hagie Sofie.⁹²

V den, kdy začala výstavba základu, přijel sám Sulejman doprovázen politiky, učenici a ulamá. Muftí Ebussuud Efendi položil základní kámen, přednesl

⁸⁶ Viz obr. 24 v obrazové příloze.

⁸⁷ EGLI, 1997, s. 59.

⁸⁸ GÜNAY, 1998, s. 38.

⁸⁹ GÜNAY, 1998, s. 49.

⁹⁰ ERZEN, 1988, s. 76.

⁹¹ Viz obr. 25 v obrazové příloze.

⁹² KUBAN, 1987, s. 62.

několik veršů z Koránu a stavba mohla začít. Sultán při této příležitosti rozdával almužnu chudým. Během tří let, kdy se kopaly základy, Sinan shromažďoval materiál z několika míst Osmanské říše: bílý mramor z ostrova v Marmarském moři, a další typy stavebního materiálu z oblasti Haznedar, Izmir a Karacabey.⁹³

Poté co se základy mešity dostavěly, byla stavba pozastavena, aby se základy usadily. Mezitím však Sinanovy konkurenti rozšiřovali zlomyslné zvěsti, že úloha je nad jeho schopnosti, nebo že sultán není spokojen s průběhem práce, či že projekt zruinoval státní bohatství. Tyto zvěsti se dostaly až do Persie k šáhovi Tahmáspovi I., úhlavnímu nepříteli Sulejmana. Šáh poslal vyslance s truhlou plnou rubínů a se zprávou, že drahé kamení má prodat a že tak přispívá k zhotovení Sulejmanovy mešity. Sulejman se cítil velmi pohoršen a ponížen, poněvadž tento akt od šáha bral jako výsměch, a povolal Sinana do paláce. Sulejman nařídil Sinanovi, aby zakomponoval drahokamy do stavby. Sinan rozuměl sultánovu přání a před všemi nasypal drahokamy do hmoždíře, rozdrtil je na prach a ten zamíchal do malty.⁹⁴

Roky plynuly a mešita stále nebyla dokončena a Sulejman začal být velmi netrpělivý. Sinan byl zároveň zaměstnaný jiným projektem a jeho nepřátelé si stěžovali u sultána, že Sinan nevede stavbu důkladně. Sulejman tak nečekaně podnikl inspekci a našel Sinana, jak sedí uprostřed nedokončené stavby a kouří vodní dýmku. Sultán byl velice rozzuřený Sinanovou leností a naprostou neúctou ke svatému místu. Sinan urychleně vysvětlil Sultánovi, že prověřoval ventilační systém, pomocí něhož byly proudy vzduchu uvnitř budovy vedeny přes větrací otvor u hlavního vstupu do malé komory.⁹⁵ Funkce této ventilační techniky byla dvojí. Za prvé bránil kouři ze stovky olejových lamp, aby znečistil interiér a za druhé větrací otvor byl využit k usazení lampových sazí, které se později využívaly k výrobě kvalitního inkoustu.⁹⁶

Uklidněný sultán nicméně vyžadoval přesný termín dokončení mešity. K údivu samotného sultána a všech přihlížejících Sinan odpověděl, že do dvou měsíců stavba bude dokončena. A přesně za dva měsíce se také tak stalo.⁹⁷

⁹³ NECIPOĞLU, 2005, s. 207.

⁹⁴ GABR, 2001, s. 50.

⁹⁵ GABR, 2001, s. 52.

⁹⁶ YERASIMOS, 2002, s. 48.

⁹⁷ GABR, 2001, s. 52.

Místo toho, aby Sinan pokračoval v dokonalém schématu Princovy mešity, změnit svůj postup a pokusil se o novou islámskou verzi Hagie Sofie.⁹⁸

Kopule má rozpětí 26 metrů v průměru a 48 metrů na výšku je obklopena dvěma polokopulemi z jižní a severní strany a z boku je obklopena pěti menšími kopulemi na obou stranách.⁹⁹ Hlavní kopuli podepírají ji čtyři mohutné pilíře, jejichž výška je 9 metrů a průměr 1,4 metru. Přibližná váha každého pilíře je třicet tun a celkové zatížení činí okolo osmi tisíc tun. Hmotnost hlavní kupole činí tisíc tun.¹⁰⁰

Interiér mešity zdobí jemná kaligrafie¹⁰¹ vytvořena proslulým krasopiscem Ahmetem Karahisarim, který zemřel dříve, než stačil výzdobu dokončit. Proto po jeho smrti v roce 1556, jeho nejlepší žák Hassan Čelebi dokončil práci.¹⁰²

Stěna mihrábu je mimořádná pro složitou řezbářskou práci do mramoru, iznikových obkladových panelů a krásná vitrážová okna.¹⁰³ Minbar je obohacený o zlacený kužel, což se stalo běžné až v tomto období Osmanské architektury.¹⁰⁴

Sinan také použil světlo jako jedno z důležitých konstrukčních prvků. Mešita je osvětlena mnoha okny, která jsou umístěna v různých úrovních od dna kupole k úrovni země, mající různé velikosti, tvary a propustnosti světla. V mešitě je dohromady 249 oken. Takto velký počet oken poukazuje na význam mešity a také sílu a bohatství Osmanské říše, protože výroba velkých okenních skel v této době byla velmi obtížná a drahá. Klenutá okna na spodní straně kopule osvětlují a zdůrazňují kopuli. Tři řady oken na tympanonech, které jsou pod velkými oblouky, poskytují průnik denního světla do interieru. Nachází se zde čtyři malá kulatá okna a devatenáct klenutých oken. Okna, která jsou na stěně okolo mihrábu, jsou vitrážová, aby zabránila vniku denního světla do oblasti, kde se modlí muslimové a ti tak nebyli rušeni příliš ostrým světlem. Na vstupní straně se nachází poměrně méně oken. Jeden z důvodů je, že se jedná o severní stranu, která je nejchladnější a proto zde Sinan navrhl méně oken, aby se v tak velké místnosti lépe udržovalo teplo přes zimní období. Druhým důvodem je, že muslimové se

⁹⁸ ERZEN, 1988, s. 76.

⁹⁹ Viz obr. 26 v obrazové příloze.

¹⁰⁰ YERASIMOS, 2002, s. 49.

¹⁰¹ Viz obr. 27 v obrazové příloze.

¹⁰² GABR, 2001, s. 52.

¹⁰³ Viz obr. 28 v obrazové příloze.

¹⁰⁴ GOODWIN, 1992, s. 218. Viz obr. 29 v obrazové příloze.

modlí směrem k Mekce, která je v tomto případě na jih a proto není nutné osvětlovat a tímto otevírat severní stěnu.¹⁰⁵

Nádvoří je obdélníkové a lemované arkádovou chodbou tvořenou 24 mramorovými sloupy a 28 kopulemi. Ve středu dvora se nachází mramorová fontána. V každém rohu nádvoří je jeden minaret. Na dvou z minaretech o výšce sedmdesát šest metrů jsou tři balkóny a na dalších dvou o výšce padesát šest metrů jsou balkóny dva. Deset balkónů symbolizuje fakt, že Sulejman byl desátým osmanským sultánem.¹⁰⁶

Struktury komplexu¹⁰⁷

Külliye se nachází na kopci s výhledem na Zlatý roh, na jedné z největších výšin města. Mešita se tyčí v centru zahrady obklopené nízkými zdmi. Široká ulice obklopuje mešitu ze tří stran a další struktury jsou umístěny na druhé straně přes tuto ulici. V komplexu se nachází dvě mauzolea a to sultána Sulejmana a jeho manželky Haseki Hürrem Sultán, *mekteb*, *darülşiffa*, *imaret*, *hamam*, karavansaraj, *arasta* (krytý bazar), čtyři všeobecné madrasy jedna specializovaná madrasa pro studium medicíny (*darültib*), *darülkura* a *darülhadis*.¹⁰⁸ Později, po smrti Sinana byla přidána také jeho hrobka do tohoto komplexu. Ačkoli funkce různých budov se velmi liší jejich půdorys není vůbec rozdílný. Na východní straně je zajímavé umístění dvou madras na svah, klesající směrem ke Zlatému rohu. Sinan přizpůsobil rozložení budov této situaci a studentské buňky madras byly postaveny na uměle vyvýšené terase.¹⁰⁹

Se Sulejmanijí dosáhla osmanská architektura sofistikovanosti a zralosti, které představují vyvrcholení snahy o dosažení vyváženého složení struktury a formy. Takto dokonale vyvážené uspořádání nemá další možnosti vyjádření a proto netrvá dlouho, protože každá odchylka představuje odklon od bezchybného řádu, kterého bylo dosaženo. Když byla Sulejmanova mešita dokončena, musel Sinan hledat nové způsoby, jak vyvíjet mešity.¹¹⁰

¹⁰⁵ KUBAN, 1987, s. 66.

¹⁰⁶ ERZEN, 1988, s. 76.

¹⁰⁷ Viz obr. 30 v obrazové příloze.

¹⁰⁸ SAATÇI, 2016, s. 358.

¹⁰⁹ VÖGT-GÖKNIL, 1987, s. 171.

¹¹⁰ ERZEN, 1988, s. 75.

5.3 Meziobdobí experimentů

5.3.1 Mešita Sinana Paši / Beşiktaş, Istanbul

V roce 1555, kdy Sinan stále pracoval na Sulejmanově mešitě, vystavěl mešitu Sinana Paši,¹¹¹ podle návrhu mešity Üç Şerefeli v Edirne (1447). Sinan Paša byl velkým admirálem námořnictva Osmanské říše v letech 1550-1553.¹¹²

Jednalo se o první ze série experimentů s hexagonální podpěrnou soustavou¹¹³, která podpírá kopuli. Tato hexagonální struktura očividně tvoří velmi rozdílnou podobu než struktura čtvercová, protože přerušuje jednotnost a stejnorodost vnitřního prostoru. Navíc rozšíření východní a západní strany je skrze dvě malé kopule na každé straně, které konkurují centrální kopuli a účinek trojúhelníkových mezer mezi hlavní kopulí a kopulemi přilehlými, kazí celkovou jednotu prostoru. Takže tato první implementace hexagonální podpěrné struktury se zdá nepovedená i v očích samotného Sinana.¹¹⁴

O mnohem dokonalejší realizaci se Sinan pokoušel v pozdějších mešitách s hexagonální strukturou tak, že pro rozšíření do boků využil polokopule. Použití polokopulí namísto malých kopulí poskytuje lepší kontinuitu jak pro krycí systém, tak interier.¹¹⁵

5.3.2 Kara Ahmed Paša külliye / Topkapı, Istanbul

Tento komplex byl vystavěn mezi lety 1565-1572, ačkoliv naplánován byl již v roce 1555. Byl vystavěn na požádání Kara Ahmeda Paši, velkovezíra říše mezi lety 1553-1555, který byl v roce 1555 popraven uškrcením na příkaz Sulejmana. Důvodem byly politické intriky Hürrem Sultan.¹¹⁶

Sinan se zde pokouší překonat mešity Üç Şerefeli a Sinan Paša, přidáním trompů do hexagonální struktury¹¹⁷. Hlavní kopule o průměru 12,40 metru je obklopena čtyřmi polokopulemi a podpírána šesti pilíři.¹¹⁸ Dva pilíře se nachází blízko hlavního vchodu na sever, dva blízko stěny, která určuje směr kibla na jih a dva centrální pilíře stoupají uprostřed bočních galerií, které pomáhají nést tlak

¹¹¹ Viz obr. 31 v obrazové příloze.

¹¹² UZUNÇARŞILI, 2011, s. 364.

¹¹³ Viz obr. 32 v obrazové příloze.

¹¹⁴ ÖZER, 1987, s. 151.

¹¹⁵ ERZEN, 1988, s. 78.

¹¹⁶ NECİPOĞLU, 2005, s. 377.

¹¹⁷ ERZEN, 1988, s. 82.

¹¹⁸ Viz obr. 33 v obrazové příloze.

centrální kupole.¹¹⁹ V *külliyi* se nachází mešita, madrasa a *mekteb*. Madrasa a mešita sdílejí stejné nádvoří, zatímco *mekteb* je vzdálen od mešity.¹²⁰

5.3.3 Mehmed Paša Sokolovič külliye / Kadirga, Istanbul

Nejpůsobivější jednotu prostoru v mešitě s hexagonální strukturou se Sinanovi podařilo vytvořit v mešitě Mehmeda Paši Sokoloviče v Kadirga (1571)¹²¹, kdy všech šest pilířů podepírající kupoli o průměru 13 metrů, jsou elegantně zapuštěny do stěn mešity. Z tohoto důvodu se mešita přibližuje k ideálu architektury mešit. Kopule je obklopena čtyřmi polokopulemi. Po třech stranách interiéru se rozkládá galerie, nesena elegantními štíhlými sloupci.¹²²

V *külliyi*,¹²³ která je postavena na klesajícím terénu se nachází madrasa a *tekke* (konvent dervíšů). *Tekke* je klenutý objekt, který je umístěn na vlastním nádvoří, je obklopen buňkami na jeho západní a východní straně. Madrasa ze severu sdílí s mešitou nádvoří a *tekke* se nachází z jihu mešity. Zvláště zajímavým prvkem tohoto komplexu je průchod pod učebnou madrasu a vystoupá po schodišti k nádvoří mešity.¹²⁴

Mehmed Paša Sokolovič je znám jako jeden z nejdůležitějších velkovezírů Osmanské říše. Po smrti Rüstema Paši v roce 1561 se stal druhým vezírem. Po sňatku s Esmehan Sultan, která byla dcerou Selima II., byl jmenován velkovezírem v roce 1565 a sloužil čtrnáct let až do roku 1579 než byl zavražděn.¹²⁵

5.3.4 Mešita Rüstema Paši / Tahtakale, Istanbul

Výstavba byla dokončena v roce 1563 a byla nařízena velkovezírem Rüstemem pašou, který byl zároveň i zetěm sultána Sulejmana, protože Rüstemovi provdal svou jedinou dceru Mihrimah.¹²⁶

Sinan zde poprvé experimentuje s osmiúhelníkovou podpěrnou soustavou. Kopuli o průměru 15,20 metru, která je obklopena čtyřmi polokopulemi, nese osm

¹¹⁹ ÖZER, 1987, s. 152.

¹²⁰ VÖGT-GÖKNIL, 1987, s. 171. Viz obr. 34 v obrazové příloze.

¹²¹ Viz obr. 35 v obrazové příloze.

¹²² BAYRAK, 1994, s. 355.

¹²³ Viz obr. 36 v obrazové příloze.

¹²⁴ KURAN, 1986, s. 110.

¹²⁵ NECIPOĞLU, 2005, s. 345.

¹²⁶ TAMTÉŽ, s. 314.

pilířů, kdy čtyři z nich jsou zapuštěny do stěny a čtyři stojí volně.¹²⁷ V mešitě se také nově nachází dvoupodlažní boční křídla, která jsou krytá válenými klenbami, což dodává mešitě jedinečnou atmosféru. Mešita se nachází ve velmi rušné obchodní čtvrti, proto je její suterén přizpůsoben obchodům a skladům tak, že je posazena jedno podlaží nad ulici. Vstup do mešity je zajištěn čtyřmi uzavřenými schodišti. Dvě hlavní schodiště na obou rozích severní fasády vedou k dlážděné terase. Třetí schodiště na východní fasádě vede do vnitřní galerie mešity a schodiště na západní fasádě umožňuje přístup na terasu. Terasa je tvořena sloupovou halou, kdy první je kryta pěti klenbami a druhá je kryta dřevěnou střechou. Tyto sloupové haly vytvářejí přechodovou oblast z terasy do posvátného vnitřního prostoru.¹²⁸ Nejvýznamnějším znakem mešity jsou krásné dlaždice,¹²⁹ které pokrývají interiér i exteriér. Jedná se o jedinečný příklad, protože Sinan obvykle používal dlaždice, aby vyzdvihl určité části vnitřního prostoru.¹³⁰

5.4 Post-klasické období (1570-1585)

Nové návrhové prvky, které se začaly objevovat v hexagonálních a oktagonálních podpěrných strukturách a jsou jasně definovány v mešitě Rüstema Paši, převládají v budovách postavených po roce 1570.¹³¹

5.4.1 Mešita Pijaliho Paši / Kasimpaša, Istanbul

Byla postavena v roce 1573 na pokyn Pijaliho Paši, který byl osmanský admirál a vojevůdce. Byl velmi úspěšný námořní velitel a první admirál, který byl jmenován vezírem.¹³² Mešita má neobvyklou formu, kdy krycí systém je tvořen šesti stejně velkými kopulemi.¹³³ Každá kopule má průměr téměř devět metrů. Je zde očividná inspirace Ulu Cami z Edirne.¹³⁴ Dvě řady tří kopulí, které jsou paralelně se stěnou mihrábu, jsou ve středu podepřeny pouze dvěma žulovými sloupy¹³⁵. Použití těchto pilířů uprostřed místnosti, by mohlo mít za následek ztrátu prostorové integrity, avšak jejich útlost a elegance to nijak nenarušují a ani nebrání pohledu na mihráb. Na stěně mihrábu jsou podpěry výrazně vyčnívající ze stěny

¹²⁷ EGLI, 1997, s. 85. Viz obr. 37 v obrazové příloze.

¹²⁸ KURAN, 1987, s. 140.

¹²⁹ Viz obr. 38 v obrazové příloze.

¹³⁰ KUBAN, 1997, s. 103.

¹³¹ ERZEN, 1988, s. 82.

¹³² UZUNÇARŞILI, 2011, s. 133.

¹³³ Viz obr. 39 v obrazové příloze.

¹³⁴ ÖZER, 1987, s. 151.

¹³⁵ Viz obr. 40 v obrazové příloze.

pomáhající nést váhu kopulí. Boční zatížení nesou galerie. Obdélníkový plán mešity poskytuje blízkost ke stěně *kibla* během modlitby.¹³⁶ Minaret je nevídaně umístěn uprostřed přední stěny nad vchodem¹³⁷ a mihrábová stěna je zdobena neobvyklým způsobem se čtyřmi řadami oken různých rozměrů a tvarů, které se nacházejí mezi oblouky.¹³⁸

Proč Sinan pokryl mešitu šesti malými koplulemi a ne centrální kupolí je záhadou. Buď šlo o výslovné přání Pijalho Paši, nebo mešitu postavil jiný architekt, jak tvrdí Goodwin, protože se domnívá, že Sinan byl zaneprázdněn stavbou mistrovského díla a to Selimovou mešitou, která je nejtypičtější pro pozdní období tvorby Sinana.¹³⁹

Posledních šest Sinanových mešit, které jsou situovány v Istanbulu, kromě Muradije, která je v Manise, nám také odkrývají významné stylistické vlastnosti, které představují zcela nový směr pro osmanské náboženské budovy.¹⁴⁰

5.4.2 Mešita Mehmeda Paši Sokoloviče / Azakapi, Istanbul

Tato mešita (1578)¹⁴¹ je jedním z pozoruhodných příkladu pozdních Sinanových staveb. Budova je vyzdvížena nad suterénem, který slouží jako skladiště, stejně jak v případě mešity Rüstema Paši. Dvě schodiště na východě a západě severní stěny vedou do zděného vestibulu. Tento zděný vestibul je jeden z rozdílných rysů, protože tradiční vestibul není zděný a sestává z jednoho hlavního vchodu do mešity, kdežto zde má dva vchody na obou stranách vstupní fasády.¹⁴²

Kupoli, která má průměr 11,80 metru, nese osmiúhelníkový základ podepřený osmi pilíři,¹⁴³ kdy dva z nich jsou zapuštěny do stěny *kibla* a lemují výklenek mihrábu, a šest jich stojí volně v centrální oblasti interiéru. Kopule je zvenku obklopena osmi polokopulemi a osmi malými kopulemi v rozích. Jedním z inovativních prvků mešity Azakapi je minaret, který umístěn v severovýchodním rohu mešity místo v severozápadním rohu a je oddělen od mešity.¹⁴⁴

¹³⁶ GOODWIN, 1992, s. 279.

¹³⁷ Viz obr. 41 v obrazové příloze.

¹³⁸ EGLI, 1997, s. 132.

¹³⁹ GOODWIN, 1992, s. 278.

¹⁴⁰ ERZEN, 1988, s. 84.

¹⁴¹ Viz obr. 42 v obrazové příloze.

¹⁴² KUBAN, 1987, s. 117.

¹⁴³ Viz obr. 43 v obrazové příloze.

¹⁴⁴ ERZEN, 2004, s. 148.

5.4.3 Kilič Ali Paša külliye / Tophane, Istanbul

Kilič Ali Paša byl admirál, který se stal bejlerbejem Alžíru a nakonec velkým admirálem osmanské flotily.¹⁴⁵

Mešita¹⁴⁶ byla postavena v roce 1581. Modlitební sál je pokrytý centrální kupolí o průměru třinácti metrů a je podpíraná dvěma polokopulemi o stejném poloměru v ose qibly.¹⁴⁷ Postranní tah kupole v dalších dvou směrech je asymetricky potlačen velkými oblouky, které vyžadují umístění mohutných vnějších podpěr na exteriéru. Mešita je touto strukturou velmi podobná Hagii Sofii.¹⁴⁸ Hlavní kopule leží na čtyřech mohutných pilířích, které jsou zabudovány v dvojpodlažních bočních galeriích, obklopující všechny strany s výjimkou stěny qibly. Tyto široké, hluboké a dobře prosvětlené postranní galerie jsou pokryté křížovými klenbami, kromě rohů, které jsou pokryty kopulemi.¹⁴⁹

Novým prvkem v této mešitě je výklenek mihrábu, který výrazně vyčnívá ven mešity a je pokryt polokopulí.¹⁵⁰

Komplex¹⁵¹ se skládá z madrasy, *hamamu* a mauzolea. Madrasa je naproti jihovýchodního rohu mešity a je téměř čtvercová. *Hamam* se nachází mimo okrajové zdi komplexu na jihozápadě od mešity a osmihranné kamenné mauzoleum s hrobkou Kiliče Paši se nachází za stěnou *kibla*.¹⁵²

5.4.4 Zal Mahmud Paša külliye / Eyup, Istanbul

Tento komplex byl vystavěn pro Zala Mahmuda Pašu, osmanského vezíra. Kvůli nečitelným nápisům a rozporuplných dokumentům, která poskytují data v rozmezí od 1551 do 1579, nemůže být určena přesná doba výstavby.¹⁵³ Sinan se posunul ze stupňovitých, pyramidálních struktur jeho dřívějších velkých mešit k silně obdélníkovému tvaru mešity s jednou kupolí o průměru dvanáct a půl metrů. Setkáváme se zde s unikátní strukturou bez polokopulí, proto čtyři oblouky, které podporují hlavní kupoli, jsou velmi masivní, protože nemohou být zakotveny

¹⁴⁵ NECIPOĞLU, 2005, s. 431.

¹⁴⁶ Viz obr. 44 v obrazové příloze.

¹⁴⁷ Viz obr. 45 v obrazové příloze.

¹⁴⁸ ERZEN, 1988, s. 85.

¹⁴⁹ EYICE, 1994, s. 557.

¹⁵⁰ NECIPOĞLU, 2005, s. 424. Viz obr. 46 v obrazové příloze.

¹⁵¹ Viz obr. 57 v obrazové příloze.

¹⁵² EYICE, 1994, s. 558.

¹⁵³ NECIPOĞLU, 2005, s. 368.

v podpůrných polokopulích.¹⁵⁴ Jedinečnost kopule je z vnějšku silně potlačena výškou a monolitickým charakterem vnějších stěn mešity.¹⁵⁵ V interiéru jsou čtyři malé sloupy nesoucí galerii, které blokují výhled na kopuli. Centrální prostor je ve srovnání s postranními galeriemi velmi slabě osvětlen.¹⁵⁶

Komplex¹⁵⁷ je mistrovsky naplánován na svahu. Má dvě úrovně, které jsou spojeny schodištěm.¹⁵⁸ Mešita a madrasa, které spolu sdílejí nádvoří jsou umístěny na vyšší úrovni a spodní část je tvořena druhou madrasou a mauzoleem, ve kterém jsou hrobky Zala Paši a jeho manželky.¹⁵⁹

5.4.5 Şemsi Ahmed Paša külliye / Üsküdar, Istanbul

Komplex je jedním ze zvláštních příkladů pokud jde o identitu sponzora, umístění a plán komplexu. Şemsi Paša totiž nebyl velkovezírem, princem ani sultánem, ale byl hlavním sokolníkem a lovcem v paláci. Později vykonával funkci generálního guvernéra Damašku, Anatólie a Rumélie. Dle historika Mustafa Aliho, byl důvěrným poradcem sultána ve věcech státu a náboženství.¹⁶⁰ Mešita,¹⁶¹ jejíž výstavba byla dokončena v roce 1580, je jednou z nejmenších mešit Sinana, má jedinou kopuli o průměru osmi metrů, jejíž oktagonální podstava je nesena zdi mešity. Mešita sama o sobě nepřináší inovaci ohledně zpracování kopule. Tento komplex¹⁶² je zajímavý díky své poloze, krásných proporcích a neobvyklého řazení struktur. Mešita se nachází přímo na mořském pobřeží. Hrobka Şemsiho Paši přiléhá přímo k mešitě za stěnou *kibla*. Madrasa ve tvaru písmene L, která je naprosto nezávislá na ose a není tak přímo naproti mešitě, ale jedno z ramen madrasy je kolmo k ní, vytváří nepravidelné nádvoří mešity.¹⁶³

5.4.6 Selimova mešita / Edirne

Selimova mešita¹⁶⁴ je bezesporu nejslavnější a nejvýznamnější práce architekta Sinana, je vrcholem všech jeho předchozích experimentů a také

¹⁵⁴ ÖZER, 1987, s. 153.

¹⁵⁵ Viz obr. 48 v obrazové příloze.

¹⁵⁶ NECIPOĞLU, 2005, s. 369. Viz obr. 49 v obrazové příloze.

¹⁵⁷ Viz obr. 50 v obrazové příloze.

¹⁵⁸ VÖGT-GÖKNIL, 1987, s. 171.

¹⁵⁹ SAATÇI, 2016, s. 484.

¹⁶⁰ NECIPOĞLU, 2005, s. 492.

¹⁶¹ Viz obr. 51 v obrazové příloze.

¹⁶² Viz obr. 52 v obrazové příloze.

¹⁶³ GOODWIN, 1992, s. 282.

¹⁶⁴ Viz obr. 53 v obrazové příloze.

poslední stavbou na pokyn sultána, která symbolicky zdůrazňuje politickou svrchovanost Osmanské říše.¹⁶⁵ Selimova mešita je také nejúspěšnější realizací ve vývoji Osmanské architektury. Je největším vzorem v architektuře mešit a vrcholnou představou jednoty prostoru v islámských zemích. Mešita korunující Edirne byla postavena mezi lety 1569-1575 na náměstí Kavak, kde byl kdysi umístěn první osmanský palác (Sarayı Atik) postaven sultánem Muradem I. hned poté co si podmanil město.¹⁶⁶ Toto místo je nejviditelnější oblastí města a proto je možné vidět mešitu z kteréhokoliv místa ve městě, což opět dokazuje výborné urbanistické znalosti Sinana.¹⁶⁷

Byla vystavěna na pokyn sultána Selima II., který vládl Osmanské říši od 1566 do 1574. Sultán Selim II. nechal vystavět mešitu v městě Edirne a ne v hlavním městě Istanbulu, protože zde strávil několik let jako správce provincie a také první roky na trůnu.¹⁶⁸

Sinan se zde pokoušel o uplatnění osmiúhelníkového podpůrného systému prostřednictvím osmi pilířů,¹⁶⁹ jak již zkoušel ve výstavbě mešity Rüstema Paši, ale v daleko větším měřítku. Kopule má výšku 42,25 metru a průměr 31,22 metru, což je skoro dvojnásobek než u mešity Rüstema Paši (průměr kopule je 15,20 metrů) a je obklopena čtyřmi polokopulemi, které ale již nemají podpůrnou funkci kopule, a pátá polokopule pokrývá mihrábský výklenek.¹⁷⁰ Revolučním odstraněním všech osmi centrálních pilířů a zapuštěním je do zdí se dokonale otevírá celý prostor uvnitř mešity. Prostory mezi osmi oblouky podporující kopuli jsou zdobeny velmi velkými a výraznými *mukarnasy*. Spodní část kopule lemuje množství dlouhých, štíhlých oken, které osvětlují interiér.¹⁷¹

Sinanovi se také podařilo ztenčit tloušťku stěny a díky dokonale vybudované konstrukci nosných pilířů a celého podpůrného systému dosáhl toho, že i kdyby se stěny zřítily, tak kopule zůstane na svém místě.¹⁷²

¹⁶⁵ ERZEN, 1988, s. 85.

¹⁶⁶ KUBAN, 2016, s. 297.

¹⁶⁷ CINICI, 1987, s. 86.

¹⁶⁸ NECIPOĞLU, 2005, s. 239.

¹⁶⁹ Viz obr. 54 v obrazové příloze.

¹⁷⁰ ERZEN, 1988, s. 86. Viz obr. 55 v obrazové příloze.

¹⁷¹ ÇAKMAK, 2018, [online]. Viz obr. 56 v obrazové příloze.

¹⁷² ÜNAL, 1993, s. 92.

Každý architektonický nebo dekorativní prvek v mešitě je umělecké nebo architektonické dílo samo o sobě. Interiér zdobí bohaté malby květů a iznikové dlaždice celé barevné škály. Velmi jedinečným motivem, který je v centru pozornosti i dnešních návštěvníků, je obrácený tulipán na mramorovém sloupu.¹⁷³

Bílý mramorový minbar je nejvznešenějším svého druhu v osmanské architektuře. Jsou na něm záměrně vytesány květy symbolizující ráj. *Muezzin Mahfili*, neboli velká tribuna,¹⁷⁴ z níž muezzíni vyzývají k modlitbě, je úplně poprvé umístěna přesně uprostřed mešity, přímo pod hlavní kupolí, a nad malou fontánou, která symbolizuje pramen života. Je čtvercová a spočívá na dvanácti sloupcích. Sultán Mahfili, je tribuna určena sultánovi k modlení. Je to vyvýšená malá místnost, do které vedou schody skryté ve zdi a oslňuje nejkrásnějšími dlaždicemi v celé mešitě. Zde je mihráb ve skutečnosti okenice, jejíž apsida je tradičně *mukarnasová*.¹⁷⁵

Mešita je ústřední budovou komplexu, která se zvedá do výšky nad svým okolím. Její plán se skládá z pravoúhlého nádvoří a modlitební haly. Exteriér těchto dvou částí je koncipován tak, aby upozorňoval na masivní centrální kupoli, která dominuje celé budově. Proto arkádová chodba nádvoří je relativně nízká s nenápadnými malými kopulemi.¹⁷⁶ Uprostřed nádvoří je šestihránná fontána, vyřezaná z čistě bílého mramoru a je tak jednou z nejkrásnějších v říši.¹⁷⁷ Mešita má čtyři velmi vysoké a štíhlé minarety.¹⁷⁸

Struktury komplexu¹⁷⁹

Darülkurra a *darülhadis* mají stejnou podobu a zaujímají jihozápadní a jihovýchodní rohy komplexu. Jediným rozdílem mezi těmito dvěma budovami je, že *darülkura* je tvořena třinácti studentskými buňkami, kdežto *darülhadis* je tvořena osmnácti buňkami.¹⁸⁰ *Arasta*, neboli krytý bazar, se nachází na jihozápadní straně komplexu a byl přistavěn až později architektem Davudem Agou, který byl jeden z žáků a pomocníků Sinana. Bazar má délku 256 metrů a

¹⁷³ KUBAN, 1997, s. 43. Viz obr. 57 v obrazové příloze.

¹⁷⁴ Viz obr. 58 v obrazové příloze.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 103.

¹⁷⁶ PARKYN, 2003, s. 54.

¹⁷⁷ Viz obr. 59 v obrazové příloze.

¹⁷⁸ ÇAKMAK, 2018, [online]. Viz obr. 60 v obrazové příloze.

¹⁷⁹ Viz obr. 61 v obrazové příloze.

¹⁸⁰ GOODWIN, 1992, s. 267.

nachází se zde 124 obchodů. Kopolová místnost uprostřed bazaru, je známá tím, že se zde každé ráno shromáždili obchodníci, kteří se zde modlili a přísahali, že budou prodávat bez komerčních triků a férově. *Mekteb* je opět malá klenutá budova a je umístěna u arasty na vnější straně.¹⁸¹

¹⁸¹ NECIPOĞLU, 2005, s. 254.

6 ZÁVĚR

Mimar Sinan byl v roce 1538 jmenován na post hlavního architekta Osmanské říše a do konce svého života vedl výstavbu přibližně 470 staveb. Jeho inspirace vycházela primárně z byzantských budov konkrétně z Hagie Sofie s velkou centrální kupolí, které se Sinan snažil vyrovnat. V roce 1548 vytvořil téměř dokonalou stavbu Şehzade, kde se mu podařilo dosáhnout čistě centralizovaného půdorysu kopule. V roce 1557 dokončil nejkrásnější mešitu v Istanbulu a to Sulejmanovu, která je vrcholným dílem osmanské klasiky. Ale mistrovským dílem je Selimova mešita v Edirne, dokončena v roce 1575, která symbolizuje umělecký a mocenský vrchol říše. Tímto se mu konečně podařilo překonat velkolepost Hagie Sofie. Selimova mešita je považována za jedno z nevýznamnějších děl světové architektury vůbec. Touto stavbou skončil vývoj osmanské architektury, jelikož Sinanovy následovníci nenalezli nové cesty a postupy k překonání Selimovy mešity. Jeho mešity efektivně začleňoval do komplexů (*külliye*), které sloužily potřebám komunity jako centrum vzdělávací, sociální a hlavně náboženské.

Cílem této bakalářské práce bylo poskytnout detailnější pohled na vývoj klasické osmanské architektury a analyzovat strukturální změny mešit v jednotlivých obdobích Sinanova architektonického vývoje, které vyvrcholily ve třech nejdůležitějších mešitách a to v Princově, Sulejmanově a hlavně v Selimově. Současně jsem se částečně zabývala historickým kontextem mešit s důrazem na jejich zakladatele a ve stručnosti také na Sinanův život.

Vývoj Sinanových mešit je nejvíce patrný v podstavě kopulí. Od jednoduché čtvercové podstavy kopule, jenž byla podpírána čtyřmi centrálními pilíři, Sinan dospěl k dokonalé oktagonální podstavě, jejíž pilíře už nerušily jednotu a velkolepost prostoru, protože byly dokonale zapuštěny do stěn mešity.

Má bakalářská práce jistě nevyčerpala celé téma vzhledem k množství postavených pamětihodností. Cílem mé práce však bylo detailněji popsat vývoj Sinanovy práce. Obsahem jiné práce by byl ještě podrobnější rozbor jednotlivých mešit nebo hlubší rozbor jednotlivých období.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

AKSAY, Mustafa. *Mimar Sinan: The Architect*. Istanbul: Doku Film Prodüksiyon Tanıtımaş, 2009. ISBN 978-605-89251-0-6.

ASLANOĞLU, İnci. Siting of Sinan's Külliyes in Istanbul. *Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 192-197.

BAYRAK, Orhan M. *Türkiye tarihi yerler kılavuzu*. 3. Istanbul: İnkılâp Kitabevi, 1994. ISBN 97-510-0705-4.

CANSEVER, Turgut. *Mimar Sinan*. Istanbul: Albaraka Türk, 2005. ISBN 975-00582-0-8.

CINICI, Behruz. The Urban Arrangement of Selimiye Mosque at Edirne. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 86-87.

ÇAKMAK, Şakir. Selimiye Mosque. *Discover Islamic Art* [online]. 2018. Dostupné z: http://www.discoverislamicart.org/database_item.php?id=monument;isl;tr;mon01;23;en

EGLI, Ernst. *Osmanlı Altın Çağının Mimarı, Sinan*. Istanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009. ISBN 978-605-396-046-1.

EGLI, Hans G. *Sinan. An interpretation*. Istanbul: Ege Yayinlari, 1997. ISBN 9758070118.

ERZEN, Jale. Sinan as Anti-Classicist. *Muquarnas Vol 5: An Annual of Islamic Art and Architecture*. Massachusetts: Brill, 1988, s. 70-86. ISBN 978-90-04-08647-0.

ERZEN, J. N. *Sinan Ottoman Architect: An Aesthetic Analysis*. Ankara: Metu, 2004.

ERZEN, Jale. Stylistic Evolution of Ottoman Mosque Facades in Sinan's Era. *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 2. Ankara: Orta Doğu Teknik, 1986, s. 105-126.

EYICE, Semavi. Kiliç Ali Pasa Külliyesi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Istanbul: Tarih Vakfi, 1994, s. 557-558.

GABR, Aly Hatem. Rediscovery: Mimar Sinan, Suleyman the Magnificent & the Suleymaniye. *Medina: Architecture, Interiors & Fine Arts*. British Virgin Islands, 2001,(17), 48-53.

GOODWIN, Godfrey. *A History of Ottoman Architecture*. London: Thames and Hudson, 1992. ISBN 0-500-27429-0.

GÜNAY, Reha. *A Guide to The Works of Sinan The Architect in Istanbul*. 1. Istanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2006. ISBN 9786054793266.

GÜNAY, Reha. *Sinan's Istanbul*. Istanbul: Aksoy Matbaacılık, 1987.

GÜNAY, Reha. *Sinan: the Architect and His Works*. Istanbul: Yapi-Endüstri Merkezi Yayinlari, 1998. ISBN 9757438677.

GÜNGÖR, I.H. The Dome in Sinan's Work. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 156-167.

İslâm Ansiklopedisi [online]. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2014. Dostupné také z: <http://www.islamansiklopedisi.info/>

KORTAN, Enis. The Role of Sinan's Work within the Urban Context. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. 1-2. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 140-145.

KUBAN, Doğan. *Osmanlı Mimarisi*. 2. Turkey: Yem Yayınları, 2016. ISBN 6054793600.

KUBAN, Doğan. *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye*. Istanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1997. ISBN 975-7306-29-0.

KUBAN, Doğan. Süleymaniye and Sixteenth-century Istanbul. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 62-69.

KURAN, Aptullah. *Architecture in Turkey from the Seljuks to the Republic*. 1. Topkapi-Istanbul: Yaylacık Matbaacılık, 2012. ISBN 978-605-360-616-1.

KURAN, Aptullah. Form and Function in Ottoman Building Complexes. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 132-139.

KURAN, Aptullah. *Mimar Sinan*. Istanbul: Hüriyet Vakfı Yayınları, 1986.

KURAN, Aptullah. *The Mosque in Early Ottoman Architecture*. University of Chicago Press, 1968. ISBN 978-0226462936.

NECIPOĞLU, Gürlü. Challenging the Past: Sinan and the Competitive Discourse of Early-modern Islamic Architecture. *MUQARNAS. An annual on Islamic art and architecture*. X. 1. Massachusetts: Brill, 1993, s. 169-178. ISBN 978-90-04-09748-3.

NECIPOĞLU, Gürlü. Plans and Models in 15th and 16th Century Ottoman Architectural Practise. *Journal of the Society of Architectural Historians*. XLV. Rome: Carucci Editions, 1986, s. 236.

NECIPOĞLU, Gürlü. *The Age of Sinan: architectural culture in the Ottoman Empire*. 1. Hong Kong: Reaktion Books, 2005. ISBN 1861892446.

NECIPOĞLU, Gürlü. The Suleymaniye Complex in Istanbul: An Interpretation. *Muqarnas III: An Annual on Islamic Art and Architecture*. Massachusetts: Brill, 1985, s. 92-113. ISBN 978-90-04-07611-2.

ÖZER, Bülend. The Architect of Domed Mosques as a Master of Pluralism. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. 1-2. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 146-155.

PARKYN, Neil. *Sedmdesát divů světové architektury a stavitelství*. 1. Slovart, 2003. ISBN 80-7209-462-9.

PINON, Pierre. Sinan's Külliyes: Inscriptions into the Urban Fabric. *Environmental Design: Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 106-111.

REFİK, Ahmet. *Mimar Sinan*. Turkey: Kanaat Kütüphanesi, 1931.

SAATÇI, Suphi. Mimar Sinan'ın Su Mühendisliği. YILMAZ, Coşkun, ed. *Mimar Sinan ve su*. Istanbul: Tasarım ve Uygulama, 2017, s. 252-263. ISBN 978-605-86292-5-7.

SAATÇI, Suphi. Şehzade Mehmed Külliyesi. *Mimar Sinan'ın İstanbul'u*. 1. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 2016, s. 428-450. ISBN 978-975-7641-52-0.

SÖZEN, Metin. *Sinan: Architect of Ages*. Turkey: Turkish Ministry of Culture, 1988. ISBN 975-17-1053-7.

SÖZEN, Metin. *Türk Mimarîsinin Gelişimi ve Mimar Sinan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1975

Şehzade Camii Külliyesi. *Degisti* [online]. Türkiye, 2011, 17.10.2011. Dostupné z: <http://www.degisti.com/index.php/archives/8417>

ÜNAL, R.H. Selimiye Camii. *Edirne*. Ankara, 1993, s. 86-101.

VÖGT-GÖKNİL, Ulya. *Living Architecture: Ottoman*. Fribourg: Office du Livre, 1965.

VÖGT-GÖKNİL, Ulya. Spatial Order in Sinan's Külliyesi. *Journal of the Islamic Environmental Design Research Centre*. Rome: Carucci Editions, 1987, s. 168-173.

YERASIMOS, Stefanos. *Süleymaniye*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2002. ISBN 975-08-0312-4.

YÜREKLI, Zeynep. *Architecture and Hagiography in the Ottoman Empire: The Politics of Bektashi Shrines in the Classical Age*. 12. Oxford, UK: Ashgate Publishing, 2012. ISBN 1409483991.

8 Resumé

Mimar Sinan was appointed as a chief architect of the Ottoman Empire in 1538, and until the end of his life, he built approximately 470 buildings. His inspiration was primarily based on Byzantine buildings, specifically from the arched Hagia Sophia.

In 1548 he created an almost perfect construction of the Sehzade, where he managed to achieve a purely centralized ground plan. In 1557 he finished the most beautiful mosque in Istanbul, Suleymaniye. But the masterpiece is Selim's mosque in Edirne, completed in 1575, which symbolizes the architectural and power top of the empire. This has finally succeeded in overcoming the magnificence of Hagia Sophia. Selim's mosque is considered to be one of the most important works of world architecture at all. Sinan's followers have not found new ways and procedures to overcome Selim's mosque.

The aim of this work was to provide a detailed view of the evolution of classical Ottoman architecture and analyze structural changes mosques in different periods Sinan's architectural development that culminated in three major mosques; Sehzade mosque, Suleymaiye mosque and especially in Selim's mosque. Developmental changes are the most obvious in the dome's pedestals; from square, through hexagonal to octagonal.

9 OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 Mešita Bajezida II. (1501-1505)

Dostupné z: https://dome.mit.edu/bitstream/handle/1721.3/71812/164675_cp.jpg?sequence=1

Obr. 2 Hagia Sofia

Dostupné z: <http://mentalfloss.com/article/75608/13-sage-facts-about-hagia-sophia>

Obr. 3 Mnoho kopulová Ulu Camii (1399)

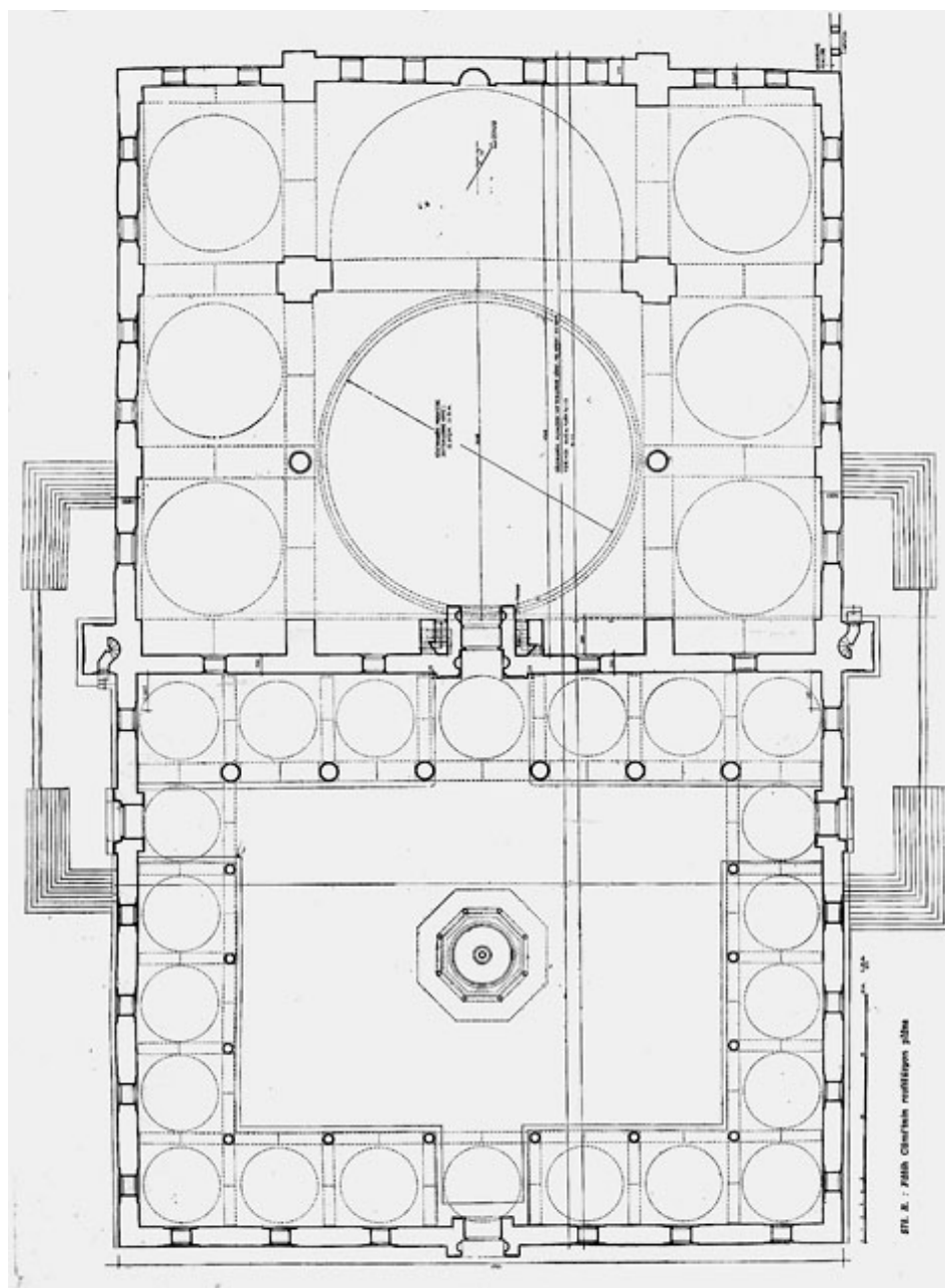
Dostupné z: https://archnet.org/sites/1914/media_contents/7385

Obr. 4 Mešita Üç Şerefeli (1477), poprvé se objevuje centrální kopule

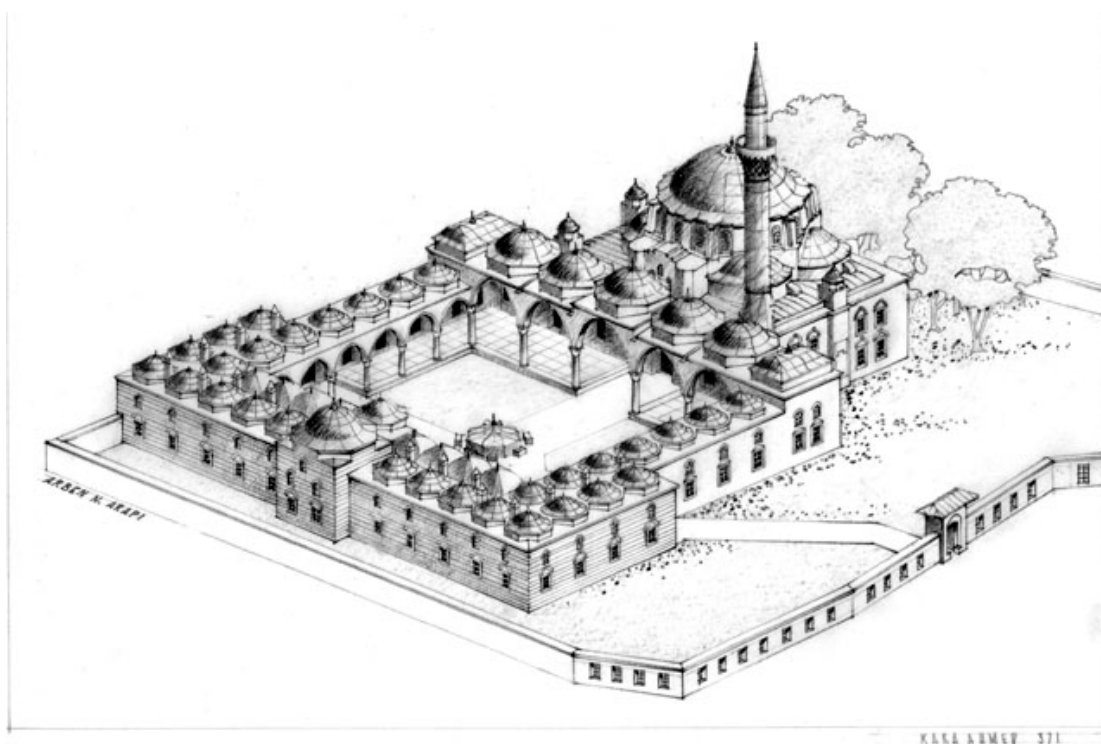
Dostupné z: http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=23816

Obr. 5 Původní půdorys mešity Mehmeda II. Dobývatele, kde je poprvé kopule je podepřena polokopulí

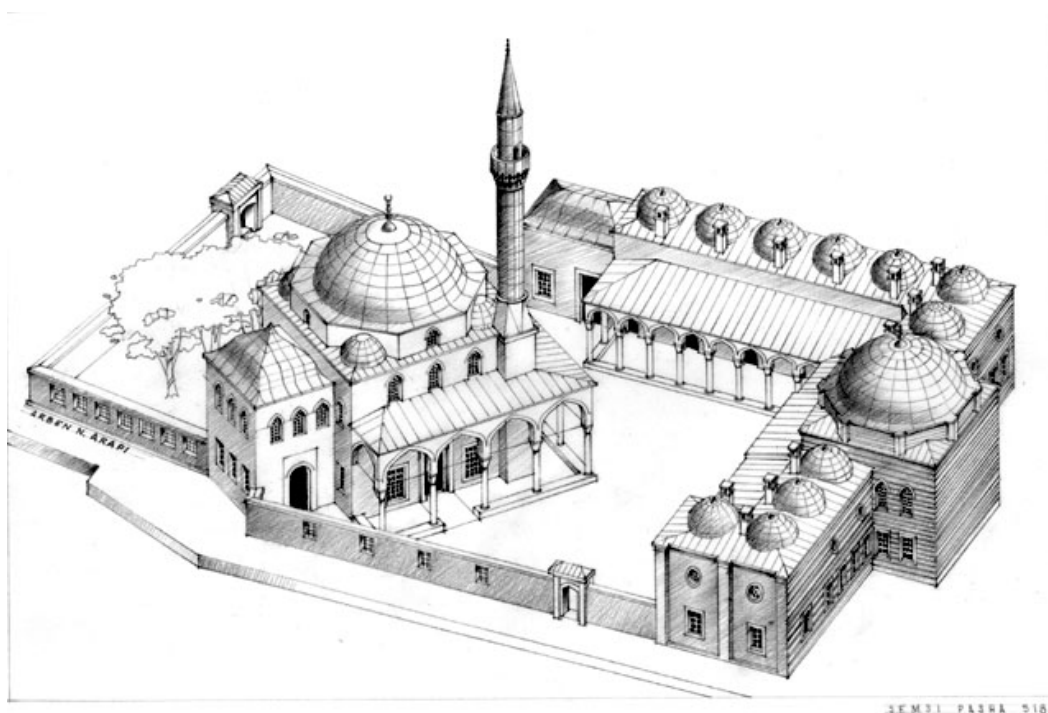
Dostupné z: https://archnet.org/sites/1982/media_contents/7774

Obr. 6 Ukázka spojení arkádového nádvoří mešity a madrasy. Mešita Kara Ahmeda Paši.

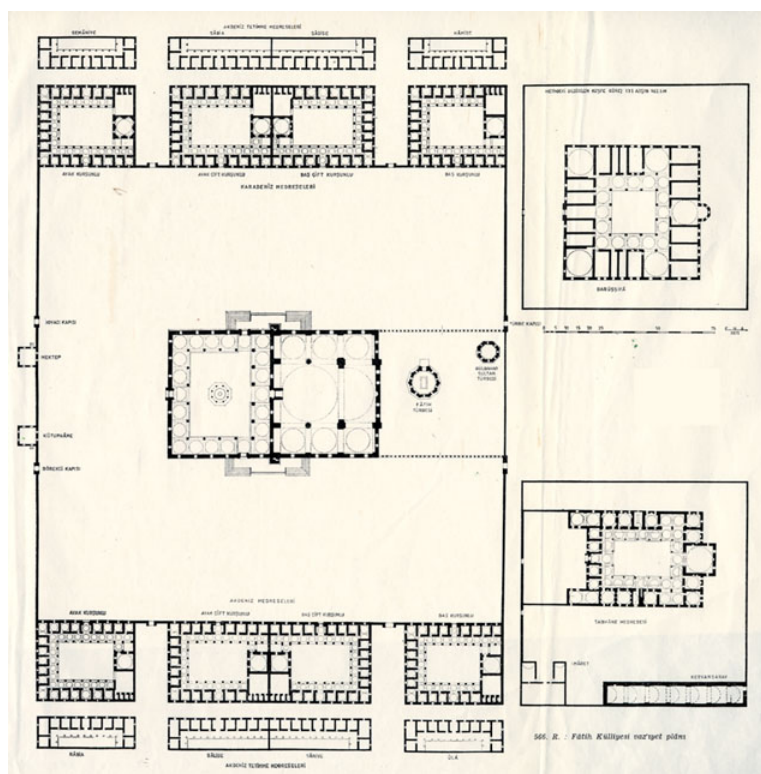
Dostupné z: https://archnet.org/sites/8357/media_contents/42975

Obr. 7 Ukázka nepravidelného nádvoří a madrasy ve tvaru písmene L. Mešita Şemsiho Paši.

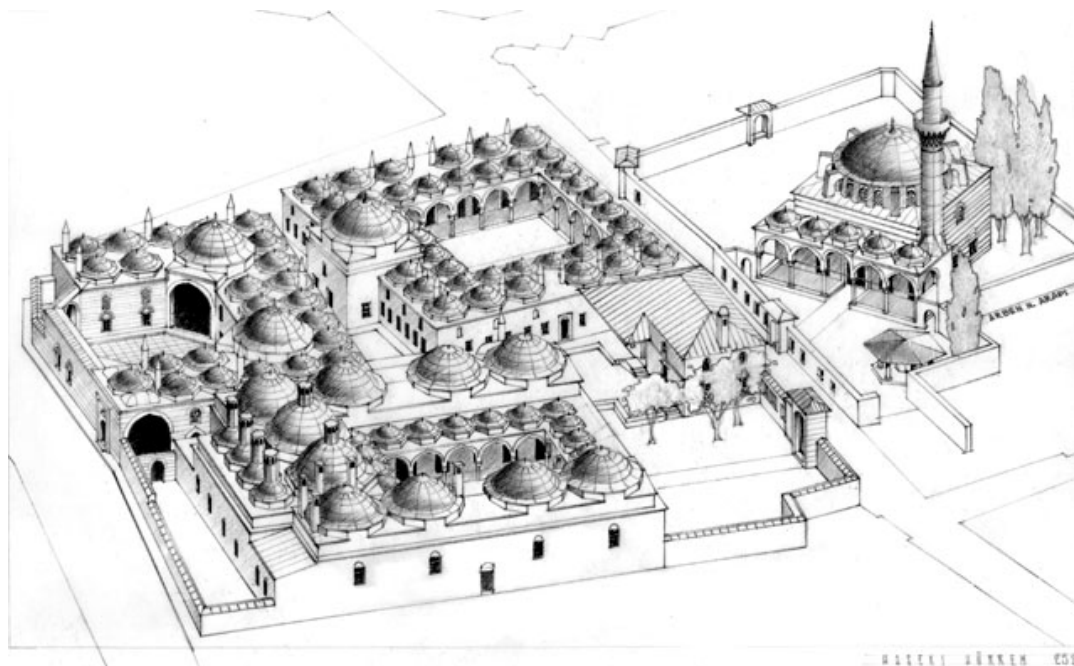
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2794/media_contents/42978

Obr. 8 ukázka dokonalého uspořádání *külliye* Mehmeda II. Dobyvatele

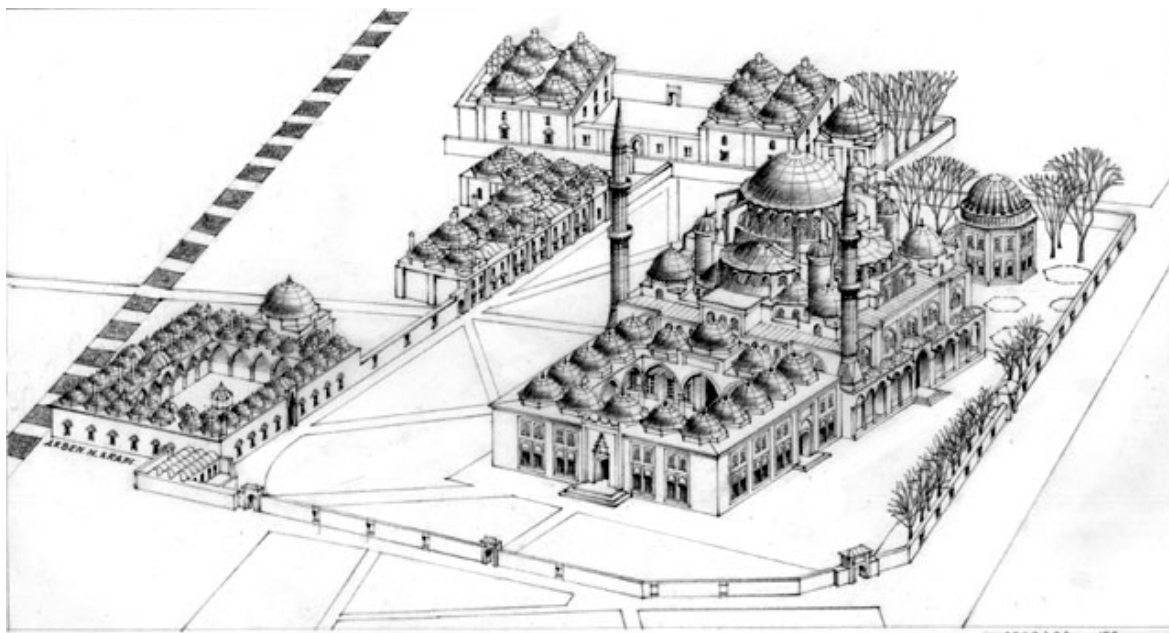
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2842/media_contents/7771

Obr. 9 Ukázka neuspořádané *külliye* Haseki.

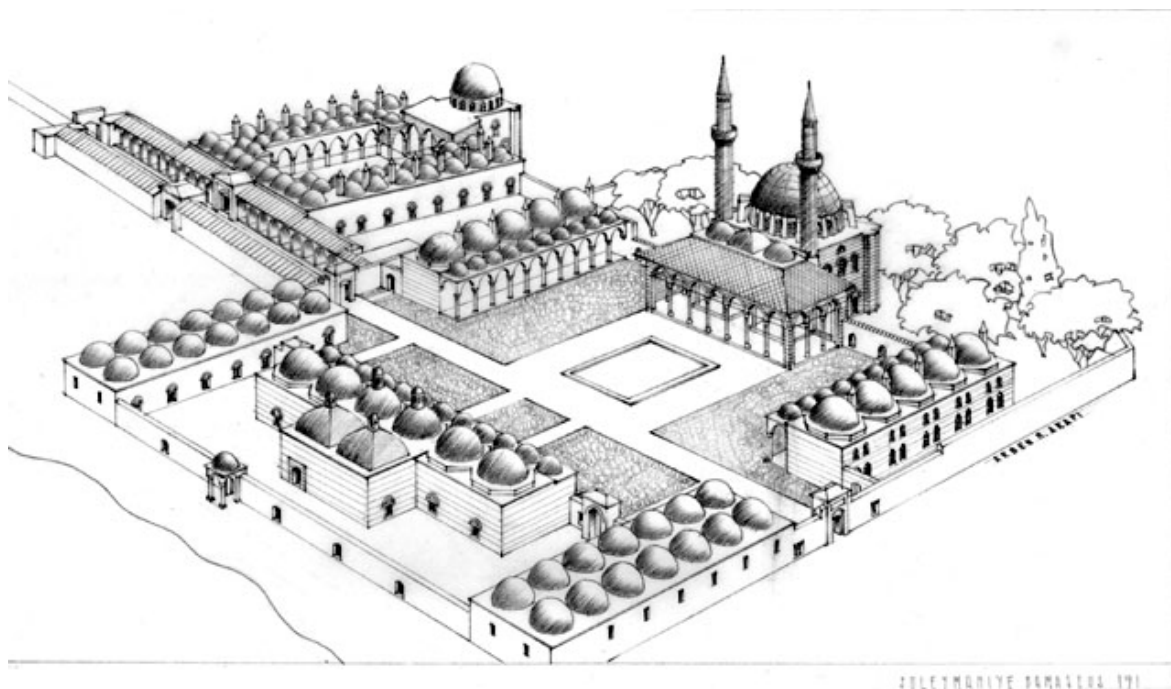
Dostupné z: https://archnet.org/sites/1990/media_contents/42977

Obr. 10 Uspořádání *külliye* Princovy mešity.

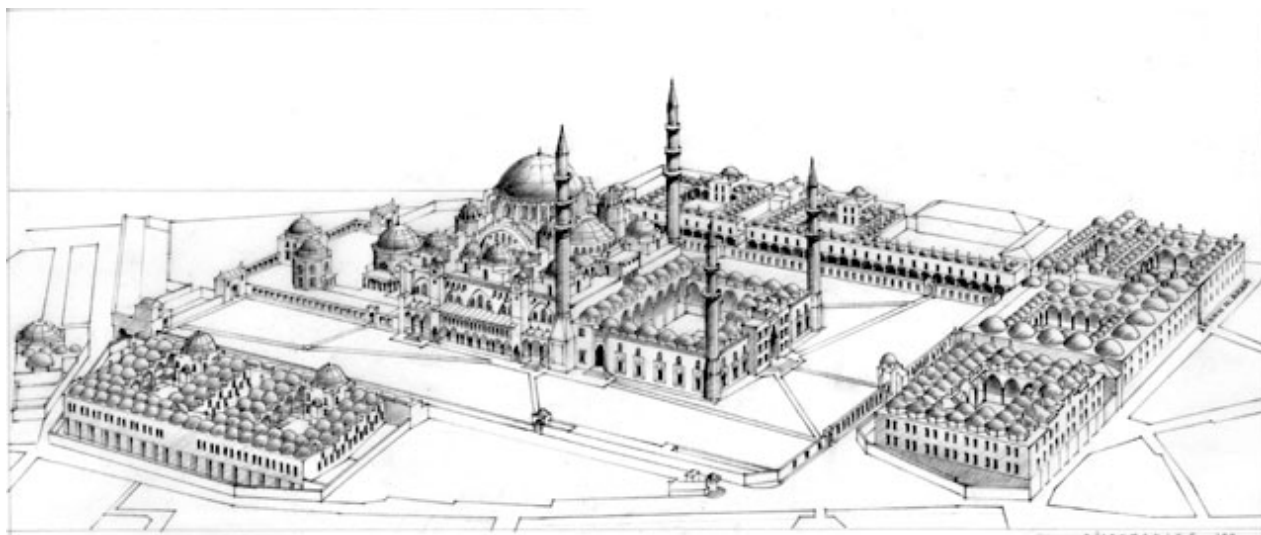
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/42972

Obr. 11 Dokonalá, symetrická *külliye* postavená Sinanem, Sulejmanije/Damašek.

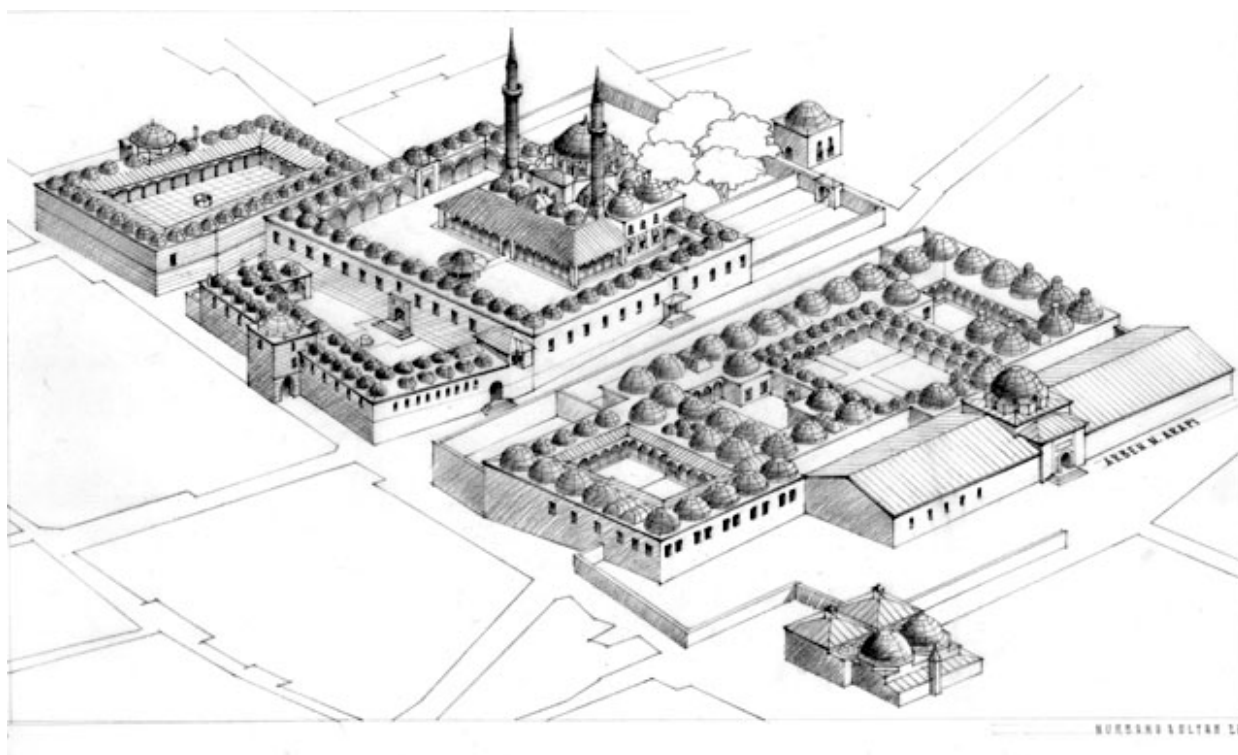
Dostupné z: https://archnet.org/sites/3079/media_contents/42967

Obr. 12 Sulejmanova *külliye* v Istanbulu

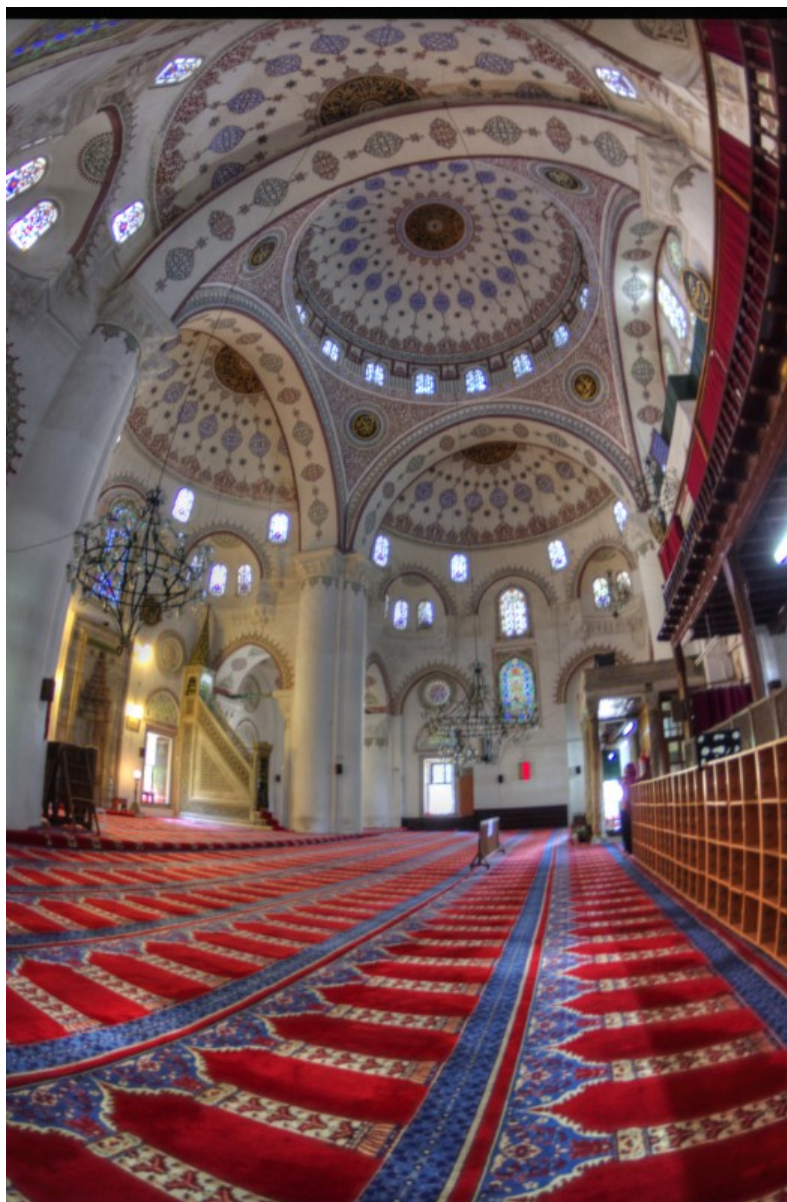
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2024/media_contents/42979

Obr. 13 Hierarchické uspořádání *külliye* – Atik Valide

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1966/media_contents/42963

Obr. 14 Pohled na centrální kupoli, které je podporována třemi polokopulemi.
Mešita Mihrimah Sultan Uskudar

Dostupné z: <http://wineviews.info/mihrimah-sultan-mosque/>

Obr. 15 Princova mešita

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/74413

Obr. 16 Kašna na návoří princovy mešity, která byla darována sultánem Muradem IV.

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/74456

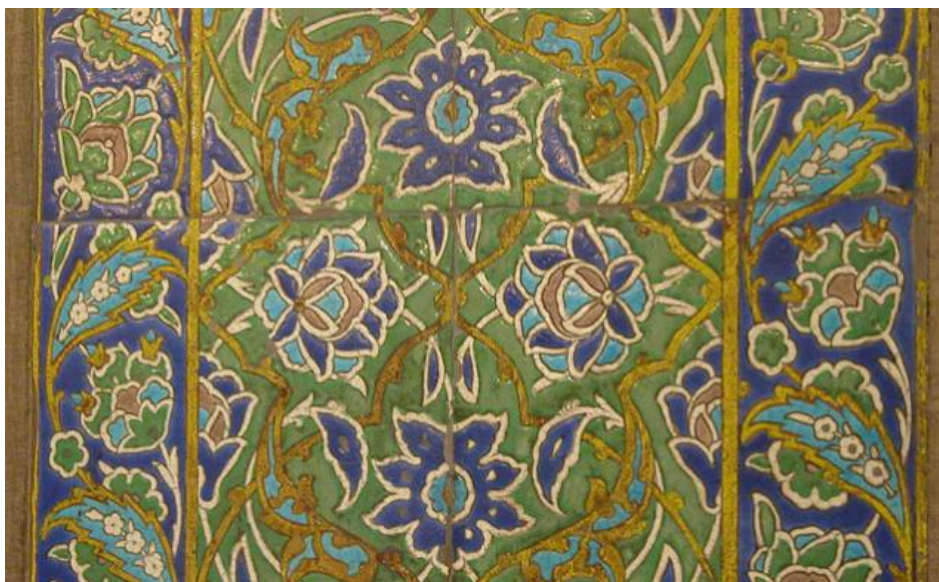
Obr. 17 Kopule princovy mešity. Hlavní kopule je podepřena čtyřmi polokopulemi

Dostupné z:

http://www.mimarsinanerleri.com/fotograf_albumu/Istanbul_Sehzade_Camii/slides/Istanbul_Sehzade_Camii_9.html

Obr. 18 Izniková výzdoba interiéru Princovy mešity

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/74536

Obr. 19 Výrazné červeno-bílé podpěry kupole

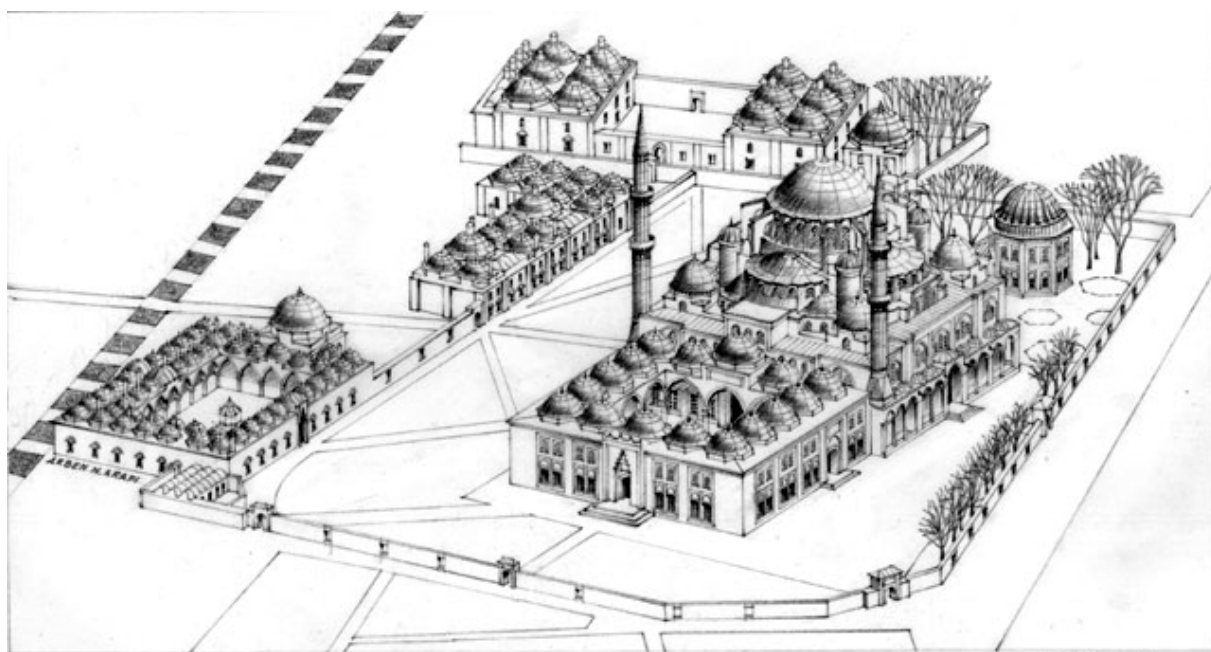
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/74488

Obr. 20 Mihrábová stěna Princovy mešity s vitrážovými okny a minbar

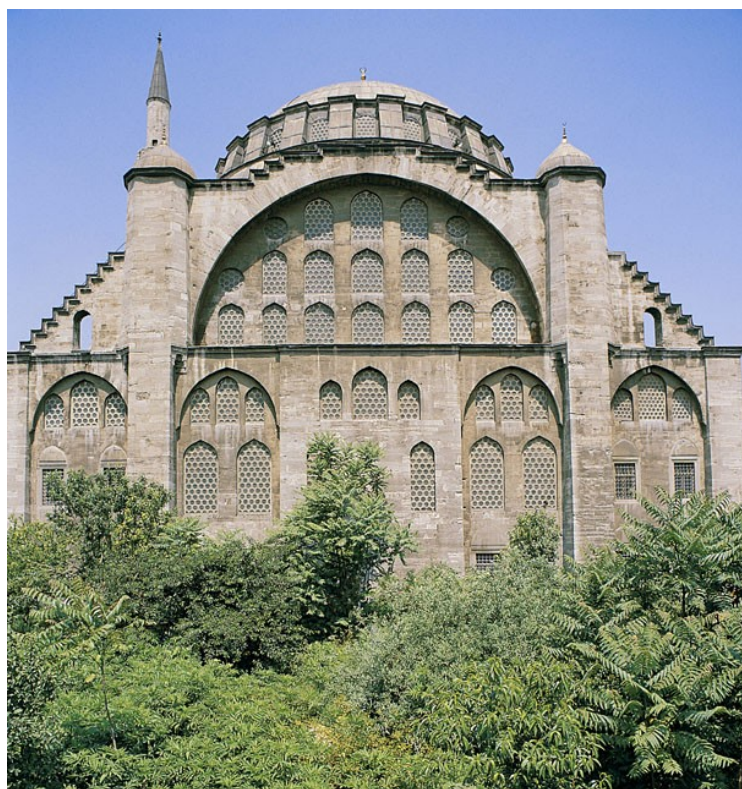
Dostupné z: <http://www.yoldakiizler.com/2014/08/sehzade-mehmet-camii-turbesi.html>

Obr. 21 Komplex Princovy mešity

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2018/media_contents/42972

Obr. 22 Mešita Mihrimah Sultan v Edirnekapi

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2008/media_contents/42772

Obr. 23 Pohled na kupoli mešity Mihrimah Sultan v Edirnekapi. Kupole není nesena polokopulemi, pouze pendetivy.

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2008/media_contents/42777

Obr. 24 Detail oken v mešitě Mihrimah Sultan v Edirnekapi

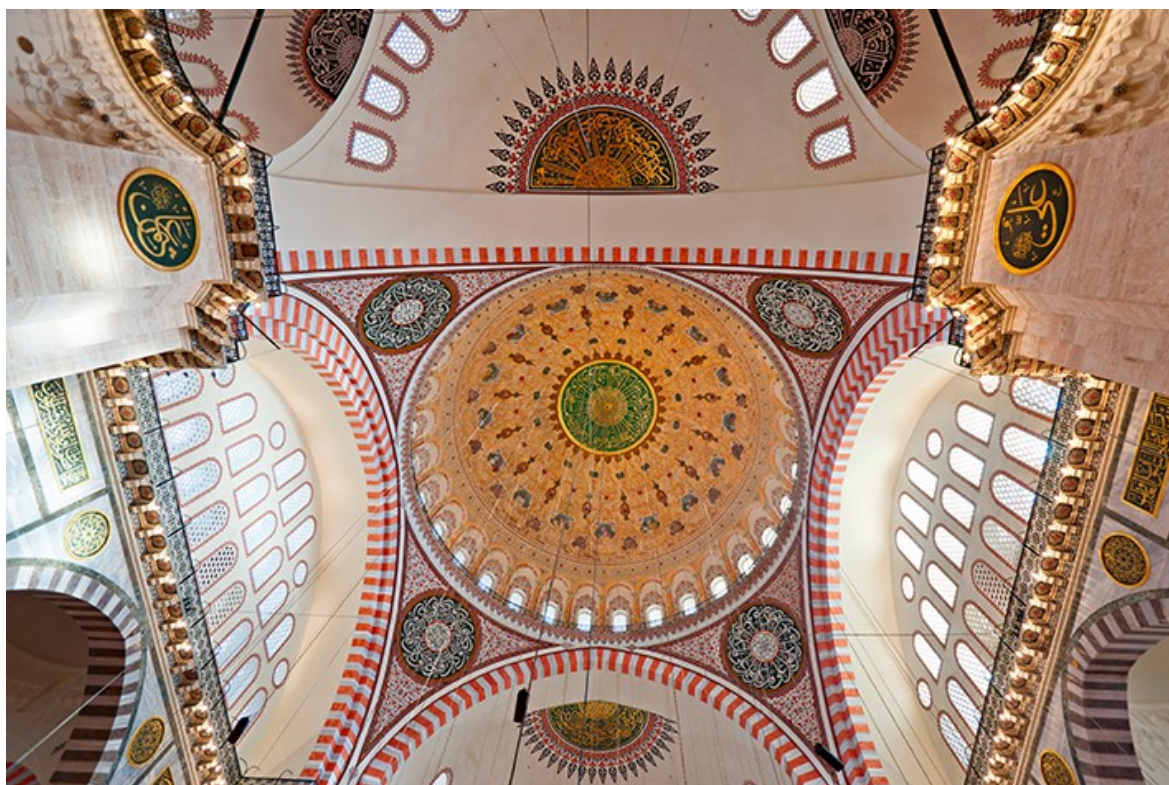
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2008/media_contents/42776

Obr. 25 Sulejmanova mešita

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2024/media_contents/42812

Obr. 26 Pohled na kupoli podepřenou dvěma polokopulemi v Sulejmanově mešitě

Dostupné z: <https://istanbultourstudio.com/things-to-do/suleymaniye-mosque>

Obr. 27 Ukázka kaligrafie v interiéru Sulejmanovy mešity

Dostupné z: <https://sariucak.com/articles/designer-of-the-touhra-stamps>

Obr. 28 Mihrábová stěna s ozobnými dlaždicemi v Sulejmaniji

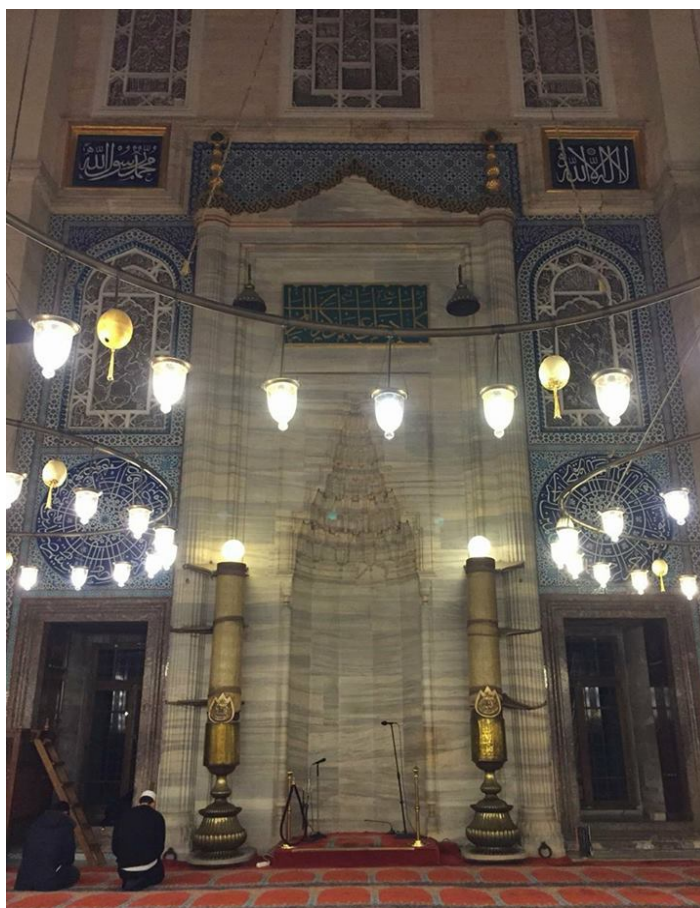

Foto: Autor

Obr. 29 Mramorový minbar se zlatým kuželem v Sulejmanově mešitě

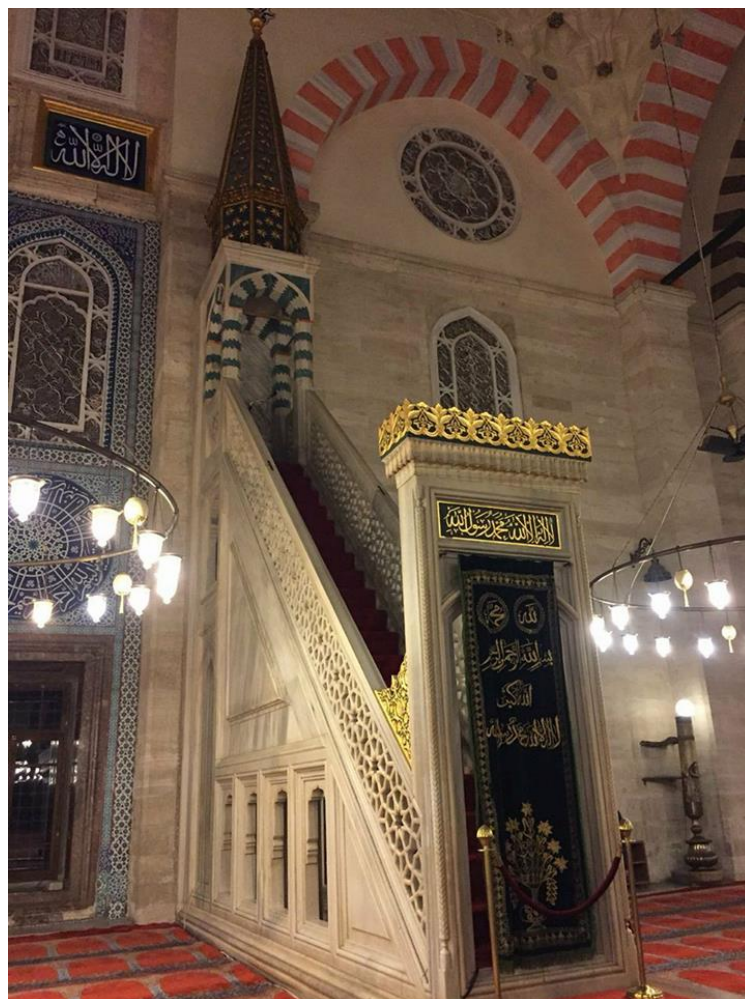
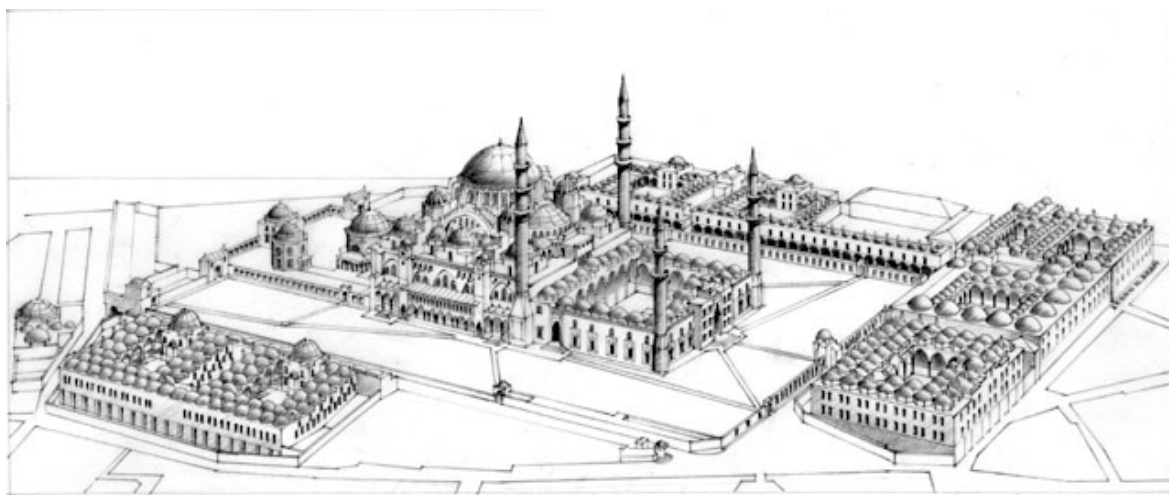

Foto: Autor

Obr. 30 Sulejmanova külliye

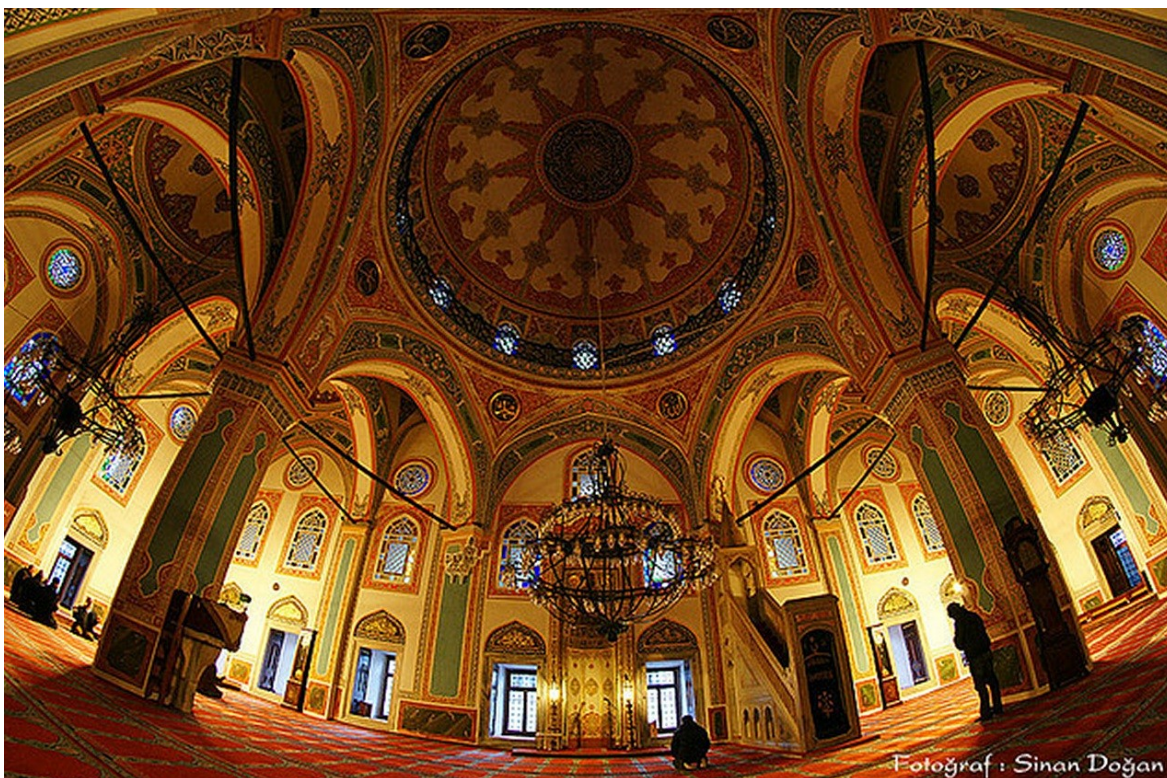
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2024/media_contents/42979

Obr. 31 Mešita Sinana Paši. Jedna kupole a čtyři samostatné kupole ze stran

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2023/media_contents/42808

Obr. 32 Pohled na kopuli Sinana paši

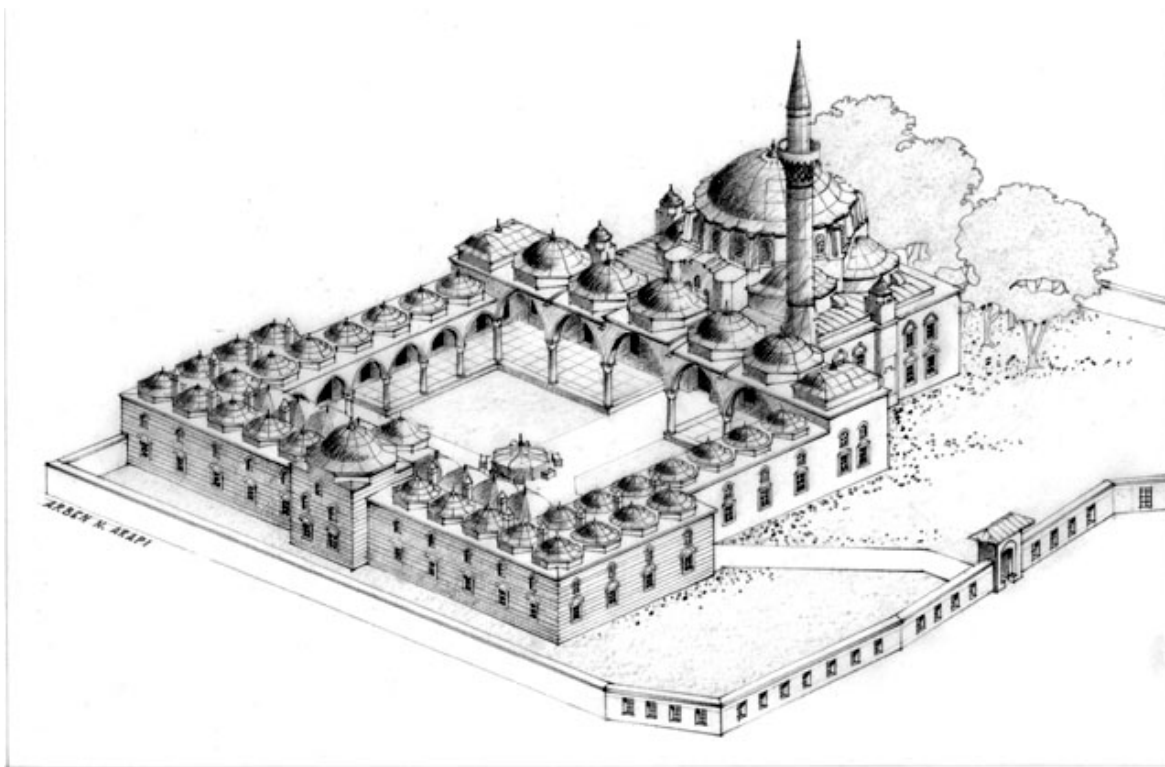
Dostupné z: <https://www.mimarsinan.gen.tr/sinan-pasa-camii-besiktas/>

Obr. 33 Kopule v mešitě Kara Ahmeda Paši. Ukázka hexagonální podstavy kopule

Dostupné z: <http://www.camilerveturbeler.com/camiler/gazi-kara-ahmetpasa-camii-nerededir-kara-ahmet-pasa-kimdir.html>

Obr. 34 Komplex Kara Ahmeda Paši

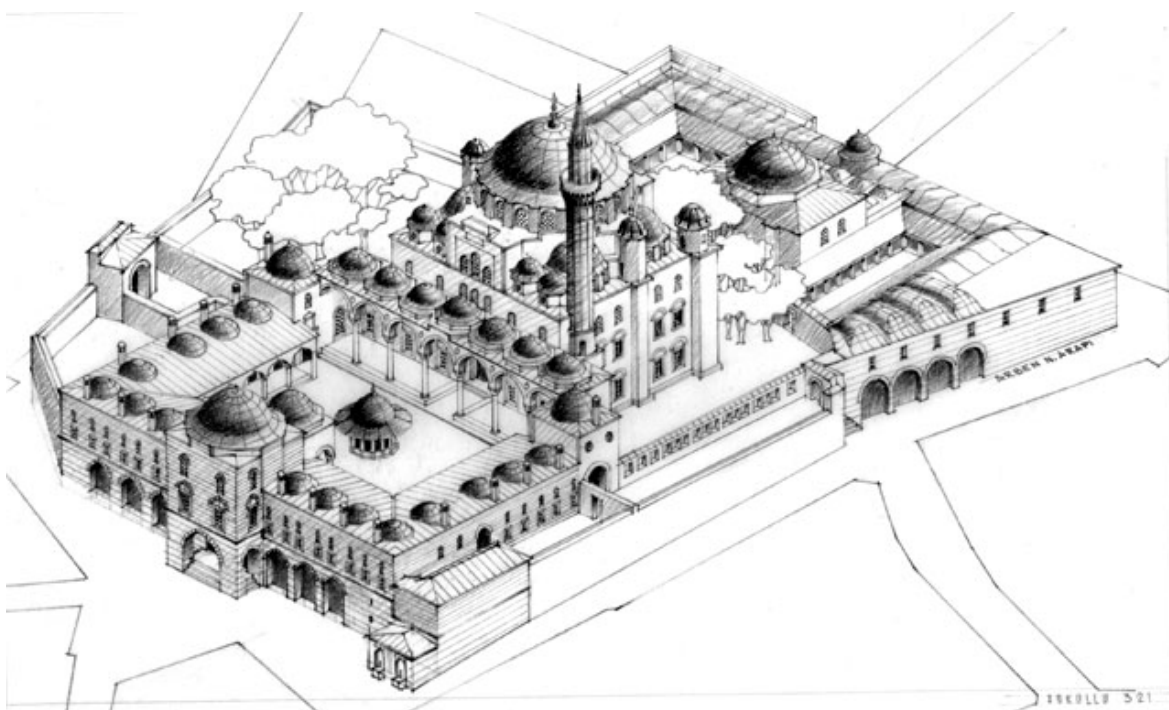
Dostupné z: https://archnet.org/sites/1997/media_contents/42975

Obr. 35 Mešita Mehmeda Paši Sokoloviče v Kardiga. Ukázka dokonalejší hexagonální podstavy

Dostupné z: http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=24198&sessionid=5b489b469aabb

Obr. 36 Külliye Mehmeda Paši Sokoloviče v Kardiga

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2787/media_contents/4296

Obr. 37 Pohled na kopuli Rustema Paši. Ukázka oktagonální podstavy kupole

Dostupné z: <http://www.camilerveturbeler.com/camiler/gazi-kara-ahmetpasa-camii-nerededir-kara-ahmet-pasa-kimdir.html>

Obr. 38 Ukázka krásných dlaždic na mihrábu v mešitě Rustema Paši

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2017/media_contents/61200

Obr. 39 Mnoho kopulová mešita Pijaliho Paši

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2014/media_contents/42786

Obr. 40 Elegantní žulové sloupy podepírající kupole mešity Pijaliho Paši a pohled na mihráb a minbar

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2014/media_contents/42790

Obr. 41 Nezvykle umístěný minaret, mešita Pijaliho Paši

Dostupné z:

Obr. 42 Mešita Mehmeda Paši Sokoloviče v Azakapi

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2792/media_contents/42904

Obr. 43 Pohled na kopuli s oktagonální podstavou mešity Mehmeda Paši Sokoloviče v Azakapi

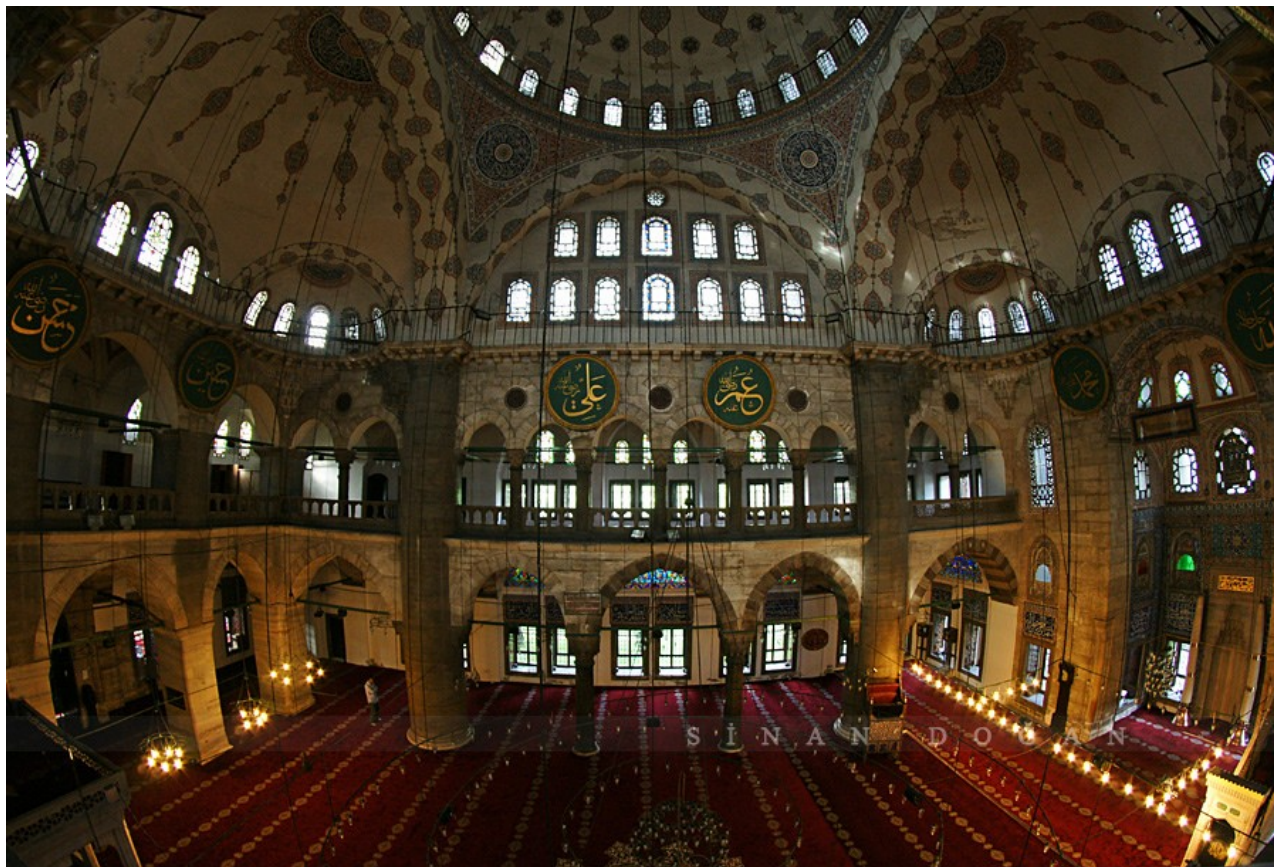
Dostupné z: https://archnet.org/sites/2792/media_contents/61297

Obr. 44 Mešita Kiliče Aliho Paši. Velká podoba s Hagiou Sofiou. Jasně viditelné vnější podpěry

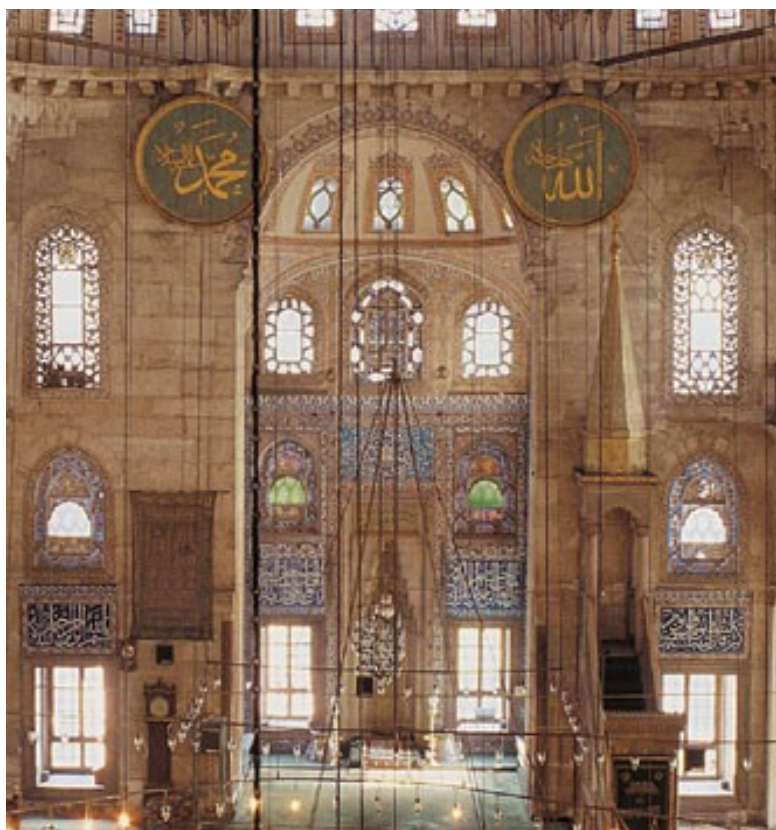
Dostupné z: https://archnet.org/sites/1999/media_contents/35013

Obr. 45 Pohled do interiéru mešity Kiliče Aliho Paši, kde vidíme kousek hlavní kopuli podepřenou dvěma polokopulemi a dvěma mohutnými oblouky

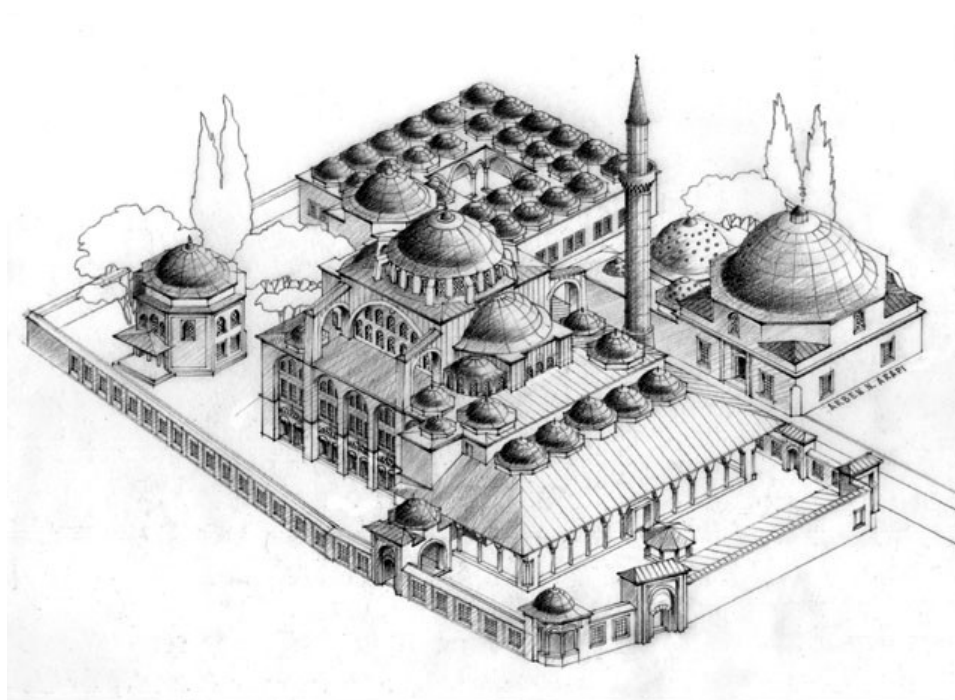
Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/sinandogan/4609139107>

Obr. 46 Mihráb pokrytý kopulí v mešitě Kiliče Aliho Paši

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1999/media_contents/42761

Obr. 47 Komplex Kiliče Aliho Paši

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1999/media_contents/42961

Obr. 48 Mešita Zala Mahmuda Paši s monolotickým exteriérom

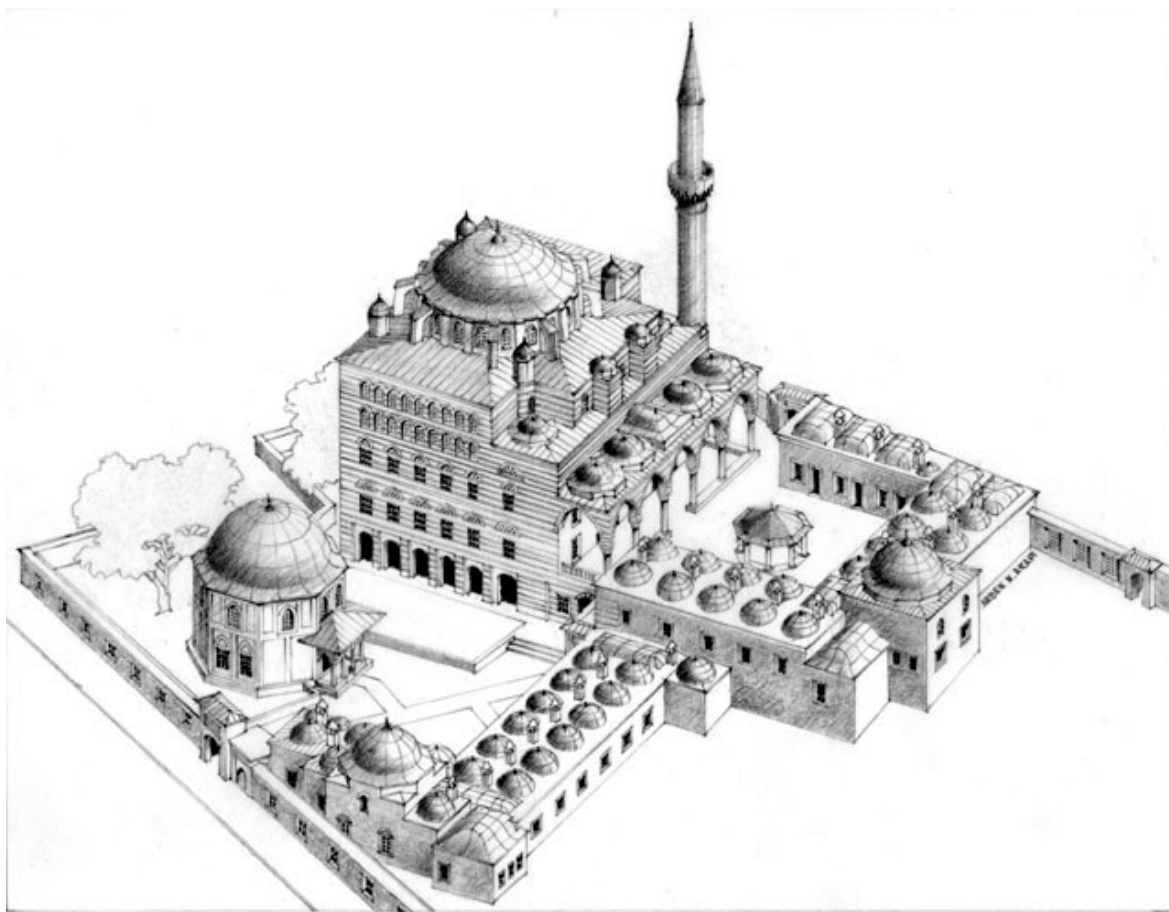
Dostupné z: <http://www.hurriyet.com.tr/zal-mahmut-pasa-camii-yapilan-restorasyonla-odule-layik-goruldu-37234955>

Obr. 49 Pohled na kopuli mešity Zala Mahmuda Paši

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2031/media_contents/99127

Obr. 50 Komplex Zala Mahmuda Paši

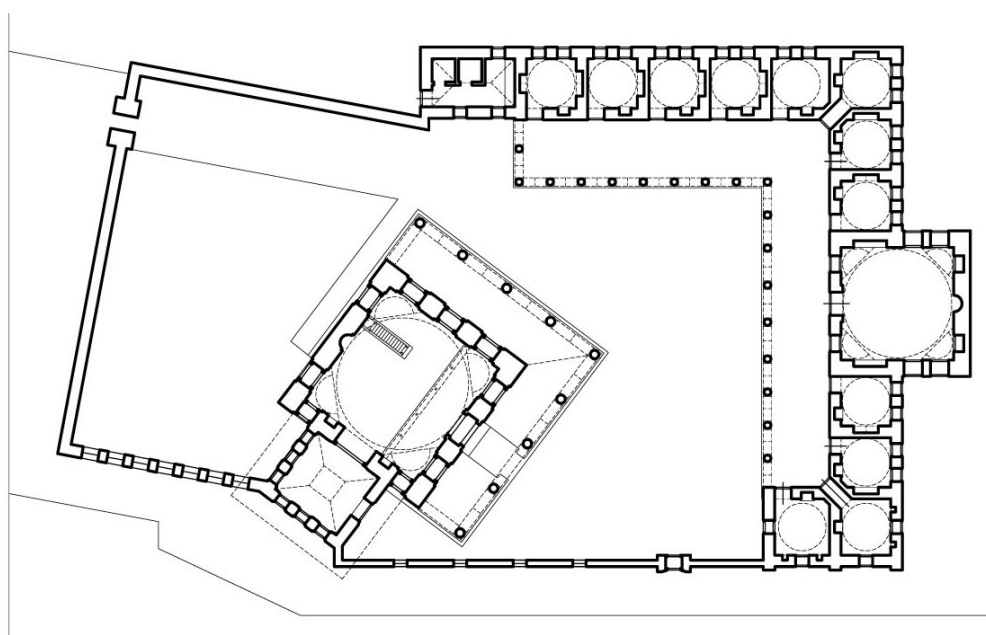
Dotupné z: https://archnet.org/sites/2031/media_contents/42980

Obr. 51 Jedna z nejmenších Sinanových mešit- Şemsi Ahmed Paša a madrasa ve tvaru písmene L.

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2794/media_contents/42915

Obr. 52 Půdorys Şemsiho külliye

Dostupné z: https://archnet.org/sites/2794/media_contents/49281

Obr. 53 Nejvznešenější mešita, kterou Sinan postavil - Selimova mešita v Edirne.

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1941/media_contents/42715

Obr. 54 Pohled na dokonalou oktagonální podstavu kupole.

Dostupné z: <http://www.turkeytravelprovider.com/mosques/the-selimiye-mosque-edirne.html>

Obr. 55 Mihráb Selimovy mešity krytý polokopulí

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1941/media_contents/42723

Obr. 56 Vysoká štíhlá okna lemující polokopule a kopule

Dostupné z: <https://www.pinterest.co.uk/kotoserdarbulgu/koto-unesco-world-heritage-selimiye-mosque-and-its/>

Obr. 57 Obrácený tulipán „Ters lale“ na mramorovém sloupu

Dostupné z: <http://pinoskoo.blogspot.cz/2012/10/>

Obr. 58 Muezzin Mahfili s fontánou symbolizující život

Dostupné z: https://www.tripadvisor.co.nz/LocationPhotoDirectLink-g652369-d2701429-i63137344-Selimiye_Mosque-Edirne_Edirne_Province.html

Obr. 59 Krásná fontána na nádvoří Selimovy mešity.

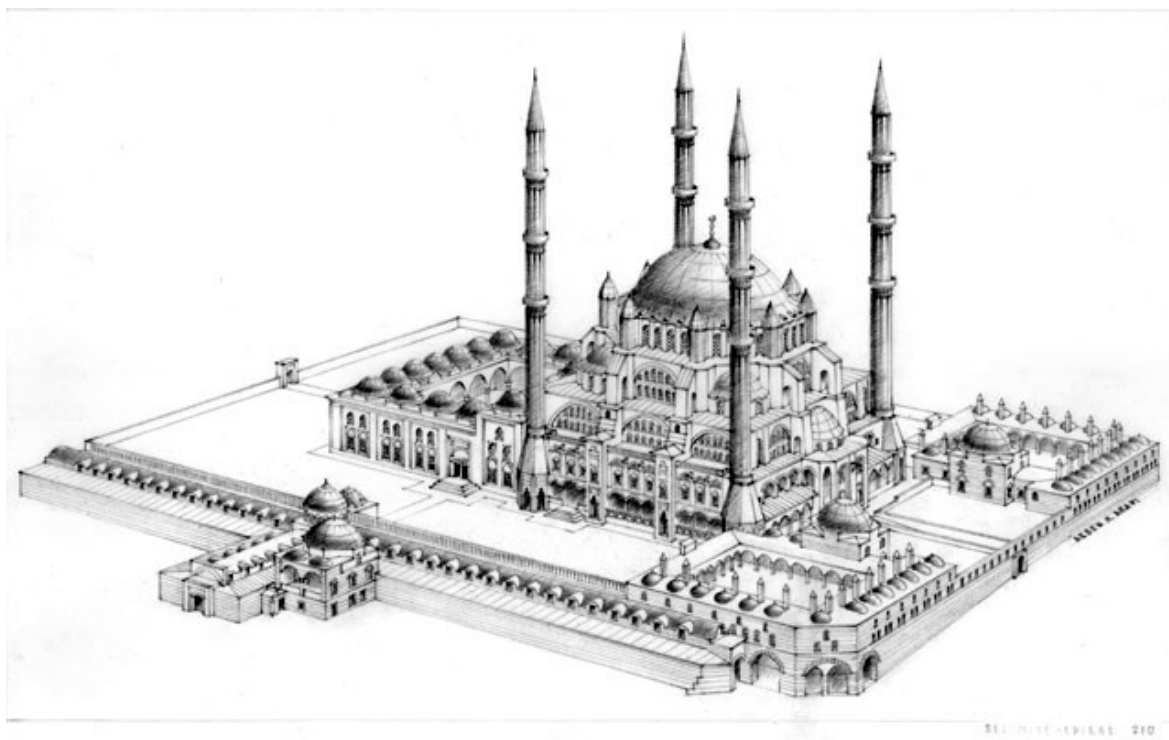
Dostupné z: <https://bike2iran.wordpress.com/the-trip-day-to-day-log-entries/4-turkey-homebound/11-10-08-edirne/>

Obr. 60 Vysoké štíhlé minarety Selimovy mešity

Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/selimiye-me%C5%A1ity-architektura-minaret-3059373/>

Obr. 61 Selimova külliye

Dostupné z: https://archnet.org/sites/1941/media_contents/42962